

Lieve Mark,

S.O.S.

Studenten Onderzoeken Samen

Onderzoek naar welzijn, behoeftes en meningen van studenten tijdens de coronapandemie

Z.E. Geels
J.A. Herbold
S.C.J. van den Heuvel
M.A. Janse
M.M. de Jongh
D. van Schoorl
C.B.L.A. Vellenga

Gepubliceerd: 11 januari 2021

In samenwerking met:

Samenvatting

Tussen 28 september en 10 december zijn er drie verschillende enquêtes afgenomen onder studenten (voornamelijk HBO en WO) in Nederland door *Lieve Mark*, een initiatief van studenten uit Leiden, Delft en Utrecht. Om de resultaten aan het bredere publiek kenbaar te maken zijn de resultaten gebundeld in dit rapport.

Het doel van dit onderzoek is om de leefomstandigheden, het welzijnsniveau, de behoeftes en de meningen van studenten tijdens de coronapandemie op een laagdrempelige manier in kaart te brengen. Door het grote aantal respondenten ($n = 7.747$) en de diversiteit binnen deze onderzoeksgroep met betrekking tot onder andere woonplaats, leeftijd en woonsituatie kan een betrouwbaar beeld worden geschetst van deze studentenpopulatie.

Dit rapport behandelt acht thema's die invloed hebben op het dagelijks leven van studenten, namelijk: welzijn, mening over de maatregelen, quarantaine, verantwoordelijkheidsgevoel en bewustzijn, sluiting van de horeca, behoefte aan studieplekken, financiële zorgen en gebruik van verdovende middelen.

Hoewel veel studenten kritisch zijn op de verstrekkende gevolgen die de maatregelen hebben op hun leven, kan in het algemeen geconcludeerd worden dat er onder hen een grote bereidheid is om zich aan de maatregelen te houden. Zij willen graag constructief bijdragen aan het coronabeleid op beleidsmatig en organisatorisch vlak.

Daarbij valt wel op dat studenten door gebrek aan maatwerk zowel direct als indirect relatief hard geraakt worden door de coronamaatregelen op mentaal, sociaal, financieel en onderwijstechnisch vlak. Dit gebrek aan maatwerk lijkt ertoe te leiden dat de maatregelen minder effectief zijn en dat de bereidwilligheid om hieraan mee te werken afneemt.

Per thema sommen we hieronder op wat de belangrijkste bevindingen zijn:

1. **Welzijn:** het welzijn van studenten is gedurende de lockdown tijdens de eerste en tweede golf sterk gedaald ten opzichte van de periode van versoepelingen, waarbij alleenwonende studenten relatief hard geraakt worden. Het niet zien van vrienden en belemmering van het onderwijs hebben de grootste impact op het welzijn.
2. **Mening over maatregelen:** circa de helft van de studenten is het eens met de maatregelen die ten tijde van het onderzoek golden, een deel hiervan wilde zelfs strengere maatregelen. Een kwart is het oneens met de maatregelen, voornamelijk vanwege kritiek op de uitleg van het beleid, te weinig aandacht voor belangen van studenten en de impact van de maatregelen op de maatschappij.
3. **Quarantaine:** meer dan de helft van de studenten is minstens een keer in quarantaine geweest. We zien een positief verband tussen het aantal huisgenoten en de frequentie van quarantaine. Ook valt op dat vrijwel iedereen na een positieve test in quarantaine gaat en dat studentenhuizen zelf extra maatregelen treffen.

4. **Verantwoordelijkheidsgevoel en bewustzijn:** de student lijkt zich erg bewust van het gevaar van het virus. Men neemt zijn of haar verantwoordelijkheid, die het best past bij zijn of haar omstandigheden. De belangrijkste reden voor het volgen van de maatregelen is het beschermen van de risicogroepen.
5. **Sluiting van de horeca:** veel studenten denken dat het aantal besmettingen onder hen lager blijft wanneer de horeca en sociëteiten (gedeeltelijk) open blijven. Er wordt vaak gesuggereerd dat studenten elkaar blijven zien (voornamelijk thuis) en dat sociaal contact beter in een gereguleerde omgeving kan plaatsvinden.
6. **Behoeftte aan studieplekken:** de behoefte aan externe studieplekken is groot en de noodzaak hiervoor neemt toe naarmate het aantal huisgenoten waarmee de respondenten wonen, toeneemt.
7. **Financiële zorgen:** bijna een derde van de studenten geeft aan financiële zorgen te hebben door het wegvallen of vermindering van inkomen. Het sluiten van de horeca komt vaak naar voren als belangrijkste oorzaak. Daarnaast geeft men aan dat het vinden van een alternatieve bron van inkomen op dit moment erg lastig is.
8. **Gebruik verdoovende middelen:** tijdens de coronacrisis is vier tiende van de studenten meer verdoovende middelen gaan gebruiken vanwege verveling, de wens zich even anders te voelen of kopieergedrag. Een van de oorzaken is een toename in borrels thuis die worden gehouden om iets van gezelligheid te creëren.

Tot slot zijn er 3.544 suggesties aangeleverd door respondenten in open vragen over hoe de coronamaatregelen verbeterd kunnen worden. Daarvan worden de meest relevante behandeld in hoofdstuk 9. Na deze samenvatting volgt tevens een overzicht van onze aanbevelingen op hoofdlijnen, die gebaseerd zijn op de uitkomsten van het onderzoek en de suggesties van de respondenten.

Voor meer informatie over dit onderzoek of over initiatieven die al zijn opgezet kunt u op onze website terecht: <https://thuisbesmet.nl/>. Hier staan onder andere interactieve dashboards waarin onze data is gevisualiseerd.

Aanbevelingen

Op basis van de bovenstaande bevindingen willen wij een aantal aanbevelingen doen. Deze aanbevelingen zullen aansluiten op de conclusies van het onderzoek enerzijds en de suggesties van de respondenten anderzijds. Veel van deze aanbevelingen passen binnen het kader van het inrichten van een 'intelligente open-up', zodra de maatregelen weer versoepeld kunnen worden. Door de aanbevelingen over te nemen kan het coronabeleid effectiever zijn onder de studenten en zal ook het draagvlak bij hen groter zijn. Op die manier kan een situatie zoals in september, waarbij het aantal besmettingen onder studenten snel toenam, voorkomen worden bij toekomstige versoepelingen.

Communicatie

We zullen als eerste ingaan op de communicatie tussen overheid/beleidsmaker en student. Deze aanbeveling valt uiteen in enerzijds betere communicatie en anderzijds de mogelijkheid tot interactie. Aangezien een aanzienlijk deel van de respondenten aangeeft de maatregelen en het beleid onduidelijk en inconsequent te vinden is hier ruimte voor verbetering. Ten eerste moet er perspectief geboden worden. Waarom is het 'coronaspoorboekje' bijvoorbeeld niet meer actief? Een duidelijker beeld voor de toekomst, bijvoorbeeld in de vorm van 'bij X aantal besmettingen worden de volgende maatregelen getroffen', kan angst en onrust bij studenten wegnemen. Zo zullen zij niet het gevoel hebben dat maatregelen plotseling genomen worden. Daarnaast moet er meer gebruik gemaakt worden van social media als communicatieplatform. Zo zou een Instagramprofiel vanuit de overheid, waarop korte filmpjes die op een duidelijke en vlotte wijze uitleg geven aan coronavraagstukken, kunnen bijdragen aan de verduidelijking van het huidige coronabeleid. Hierbij kan een voorbeeld genomen worden aan het profiel van NOS Stories. Bovendien is het belangrijk dat de maatregelen in meerdere talen uitgelegd worden, ook naast Nederlands en Engels.

Daarnaast moet meer gebruik gemaakt worden van de kwaliteiten van onze veerkrachtige generatie. Wij zijn experts in communicatie, 'out of the box' denken en snel schakelen (Kleibeuker et al., 2016). Wij bevelen aan om alle studenten een platform te geven om deze energie te benutten. In dit licht lijkt het ons essentieel dat er per onderwijsinstelling en per gemeente een taskforce wordt opgezet in de vorm van werkstudentenschappen. Deze taskforces zullen expliciet toezien op de belangen en behoeftes van studenten. In deze taskforces moet elke soort student vertegenwoordigd zijn, dat wil zeggen: van meerdere onderwijsniveaus (MBO/HBO/WO), uit diverse woonsituaties, met verschillende interesses en lidmaatschappen van organisaties/(studenten)verenigingen, etc. Op deze manier kunnen er vaker onderzoeken zoals dit worden gestart en kunnen initiatieven makkelijker en breder worden opgezet met een nog groter bereik, waardoor de stem van de student duidelijker gehoord zal worden. Wij helpen heel graag mee en wij denken ook dat het goed is als het initiatief om samen te werken vanuit twee kanten komt, dus wij bevelen aan om ons als studenten ook meer op te zoeken en te betrekken bij het beleid, opdat het effectiever wordt (Yeager et al., 2018).

Daarbij helpt het dat er een vergrote maatschappelijke betrokkenheid onder studenten is gedurende de coronapandemie. Veel meer studenten dan anders willen graag meedenken met beleid en bijdragen aan initiatieven. Het is voor de studenten zelf echter vaak lastig om contact te leggen met de beleidsmakers door de (bureaucratische) afstand die er bestaat.

De standaardroutes naar de beleidsmakers via belangenorganisaties voor jongeren en studenten bieden daarbij niet altijd soelaas voor elk type student (bijvoorbeeld voor studenten die minder geïnteresseerd zijn in politiek of beleid), terwijl ook deze studenten graag meehelpen. Een 'open invite' naar alle soorten studenten en een laagdrempelige manier om mee te helpen, bijvoorbeeld via werkstudentschappen, kan hierbij een mooie aanvulling zijn op de medezeggenschap via al bestaande organisaties.

Tot slot bevelen wij aan dat het RIVM met gerichtere communicatie naar studenten komt met betrekking tot besmettingshaarden. Als zij snel en gericht binnen de community, bijvoorbeeld via de gemeente, universiteit en verenigingen, (geanonimiseerde) informatie kunnen verspreiden over (mogelijke) besmettingshaarden die volgen uit de testresultaten en bron- en contactonderzoek, dan kunnen studenten hier adequaat op inspelen. Zo kunnen zij bijvoorbeeld extra maatregelen thuis nemen. Bovendien vergroot dit het gevoel van urgentie binnen de studentengemeenschap.

Onderwijs

Ten tweede kan geconcludeerd worden dat online onderwijs door studenten als grote belemmering wordt ervaren. Ruim de helft van de studenten geeft aan hier problemen mee te hebben. Veel respondenten hebben kritiek op de manier hoe het huidige onderwijs wordt gegeven, maar geven hier tegelijkertijd oplossingen voor. Zo moet er allereerst worden gekeken naar de kwaliteit van het online onderwijs. Zowel studenten als docenten ervaren veel hinder van de online programma's. Hiervoor kunnen cursussen worden aangeboden. Daarnaast kunnen er student-medewerkers worden aangesteld die de online colleges in goede banen leiden. Hierbij kan gedacht worden aan: ervoor zorgen dat het geluid het goed doet, dat de presentatie klaar staat, dat de aanwezigheid wordt gecheckt, dat vragen in de chatbox worden gelezen en beantwoord en dat de personen die aan het woord zijn kunnen delen op het scherm wat zij willen. Daarnaast bleek uit het onderzoek dat veel studenten weinig tot geen contact meer hebben met studiegenoten. Wij adviseren dan ook dat onderwijsinstellingen, voor zover dat nog niet is gebeurd, ervoor zorgen dat studenten zelfstandig en onbeperkt gebruik kunnen maken van een veilige online leeromgeving om bijvoorbeeld groepsopdrachten te maken.

Naast het verbeteren van het online onderwijs zijn er veel signalen dat de behoefte aan meer fysiek onderwijs groot is. Voor toegang tot externe studieplekken wordt gebruik gemaakt van een reserveringssysteem. Dit zou tevens kunnen worden toegepast in de collegezaal. Daarnaast moet er worden gekeken naar de mogelijkheid om tentamens weer fysiek af te nemen. Online tentamens, en in het bijzonder degene die de studenten verplichten zichzelf te allen tijde te filmen, zorgen voor veel stress, zo blijkt uit onze resultaten. Daarbij leent een studentenhuus zich vaak niet als ideale plek voor het maken van een tentamen door slechte WiFi en aanwezige huisgenoten.

Zo kunnen grote theaterzalen of plaatsen waar normaal gesproken evenementen plaatsvinden worden gebruikt als studieplek of tentamenlocatie. Als een dergelijk plan werkt in de ene stad moet dit op een makkelijke, snelle manier worden gecommuniceerd met andere studentensteden, zodat niet iedereen zelf een protocol of plan op hoeft te zetten. De werkstudenten uit de taskforces zoals hierboven genoemd kunnen hierbij helpen.

Sociaal

Onze derde aanbeveling betreft het vergroten van de mogelijkheden tot sociaal contact tussen studenten. Ontwikkeling van identiteit en autonomie vindt plaats tijdens de jongvolwassenheid. Echter, isolatie kan dit ontwikkelingsproces belemmeren (Crone, 2020). Veel respondenten suggereerden georganiseerde, verantwoorde gelegenheden van sociaal contact. Er wordt onder andere voorgesteld om samenkomsten te organiseren waarbij de regels te allen tijde worden nageleefd. Gedacht kan worden aan het ondersteunen van studenten(commissies) die, eventueel in samenwerking met evenementenbureaus, het op afstand samenkomen van studenten willen organiseren, bijvoorbeeld buiten op een veld. Tevens valt op dat veel studenten aangeven dat het sluiten van de horeca en de studentenverenigingen ervoor zorgt dat er samenkomsten thuis worden georganiseerd, waar de regels niet gehandhaafd worden. Wij stellen voor de horeca en studentenverenigingen, met inachtneming van alle maatregelen, weer te openen om dit te voorkomen. Hierbij kan eventueel gebruik worden gemaakt van een leeftijdsgrens. Wanneer hiervoor bepaalde protocollen geschreven moeten worden dragen wij, Lieve Mark, hier graag aan bij.

Tot slot bevelen wij aan om meer in te zetten op coronahotels, waar positief geteste studenten kosteloos terecht kunnen (veel hotelkamers staan nu immers toch leeg). Dat heeft meerdere voordelen: de kans op verdere besmetting binnen het studentenhuus en als gevolg daarvan lange quarantaineperiodes worden voorkomen en schuldgevoel of andere negatieve gevoelens worden beperkt bij de positief geteste student.

Mentaal

Tot slot moet er meer aandacht besteed worden aan de mentale gesteldheid van studenten. Dit wordt al veel besproken, maar men is van mening dat het hoog tijd is dat hiervoor ook daadwerkelijk maatregelen worden getroffen. Ten eerste moet elke onderwijsinstelling extra studentenpsychologen aanstellen die kosteloos beschikbaar zijn voor consult. De aanwezigheid van deze psychologen moet via meerdere platforms bekend worden gemaakt (denk aan een e-mail, website, socialmediaplatforms en colleges of werkgroepen). Naast psychologen kunnen voor studenten met een onrustig gevoel, studieproblemen of gemis aan sport ook andere specialisten betrokken worden, zoals een life coach.

We zien dat 5% van de studenten alleen woont. Voor deze mensen zijn de 'social distancing'-maatregelen nog ingrijpender. Er zou een platform opgericht kunnen worden waar alleenwonende studenten elkaar (en andere studenten) kunnen opzoeken: een datingsite, maar dan voor het vinden van (extra) vrienden, zodat zij zo aan hun eenzaamheid kunnen ontsnappen.

Ten slotte geven aanzienlijk veel studenten aan dat sport essentieel is voor de mentale gezondheid. Het afschaffen hiervan leidt niet alleen tot eenzaamheid, omdat studenten hun teamgenoten niet meer kunnen ontmoeten, maar ook tot opwelling en ophoping van stress die anders door te sporten ontladen zou kunnen worden. Wij bevelen ten eerste aan om sporten in de open lucht op anderhalve meter toe te staan en mogelijk te maken. Sporten kan op afstand en in kleine groepjes. De sportvelden van onderwijsinstellingen kunnen beschikbaar worden gesteld om een potje te voetballen. Voorts zou je bijvoorbeeld wandeltochten kunnen organiseren of andere creatieve oplossingen bedenken, zoals teamsporten tussen twee grotere studentenhuizen (oftewel 2 huishoudens).

Inhoudsopgave

0. Inleiding	9
0.1 Methodiek.....	9
1. Welzijn (enquête A).....	11
1.1 Welzijn tijdens lockdown, versoepelingen en tweede golf	11
1.2 Impact van maatregelen	14
2. Mening over maatregelen (enquête A)	16
2.1 Kwantitatieve resultaten.....	16
2.2 Analyse van open reacties.....	17
2.2.1 Eens met maatregelen	17
2.2.2 Kritiek op beleid	18
2.2.3 Impact op de maatschappij	19
2.2.4 Impact op persoonlijke leven	21
2.2.5 Jongeren te zeer beperkt	21
3. Quarantaine (enquête A).....	23
3.1 Frequentie van quarantaine	23
3.2 Wijze van quarantaine	24
3.3 Extra maatregelen thuis.....	24
4. Verantwoordelijkheid en bewustzijn (enquête B)	25
5. Het sluiten van de horeca (enquête B)	27
6. Behoeftte aan studieplekken (enquête B).....	28
7. Financiële zorgen (enquête C)	29
8. Verdovende middelen (enquête C).....	31
9. Suggesties (enquête A).....	33
9.1 Communicatie	33
9.2 Onderwijs	34
9.3 Financiële ondersteuning.....	35
9.4 Mentale gesteldheid	36
9.5 Framing	36
9.6 Perspectief	36
9.7 Studenten laten meedenken	37
9.8 Sociaal contact	37
9.9 Maatregelen	38
9.10 Eigen verantwoordelijkheid	39
9.11 Sociale bubbel.....	39

9.12 Gescheiden samenleving	39
9.13 Studentenverenigingen.....	40
9.14 Horeca.....	40
9.15 Sporten.....	40
9.16 Regionaal regelen	41
9.17 Zorg.....	41
Appendix A: beschrijving onderzoeksgroepen.....	42
Colofon	47
Bronvermelding.....	48

EMBARGO

0. Inleiding

In september 2020 zag Nederland het aantal coronabesmettingen in hoog tempo stijgen. Volgens het RIVM en de GGD lag in die periode het aantal besmettingen onder studenten relatief veel hoger dan bij andere bevolkingsgroepen. Tijdens verschillende persconferenties van het kabinet riepen premier Rutte en minister van Volksgezondheid De Jonge jongeren dan ook op om mee te denken over een effectief coronabeleid dat ook werkt voor hen.

Er is weinig bekend over de daadwerkelijke naleving van de maatregelen van jongvolwassenen ten opzichte van andere leeftijdsgroepen. De onderzoeken die hiernaar zijn gedaan stammen uit het voorjaar van 2020. Een belangrijke kanttekening bij deze onderzoeken is dat ze vóór de versoepeling van 1 juli plaatsvonden. Inmiddels zijn de coronamaatregelen versoepeld en weer aangescherpt. Daardoor kan informatie gedateerd zijn. Om te bepalen of jongeren zich op dit moment beter of minder goed aan de maatregelen houden is vervolgonderzoek gewenst (*Gewenst gedrag van jongeren bevorderen en bevestigen*, 2020).

Daar geven wij nu gehoor aan. Wij zijn *Lieve Mark*, een initiatief van meerdere studenten uit Leiden, Delft en Utrecht - bijgestaan door het Interstedelijk Studenten Overleg - dat in het najaar van 2020 onder studenten in heel Nederland onderzoek heeft gedaan naar de impact van en de mening over de coronamaatregelen.

Ons doel is om beleidsmakers inzicht te geven in de effecten van de coronamaatregelen op studenten. Op die manier kan er meer maatwerk geboden worden in het coronabeleid. Wij denken dat dit van belang is voor een effectievere aanpak van het coronavirus, waarbij het aantal besmettingen laag blijft, maar ook de impact op de samenleving beperkt is. Wij hebben in september immers met eigen ogen gezien wat de gevolgen kunnen zijn van een gebrek aan maatwerk.

Klagen over het huidige coronabeleid of vragen om een uitzonderingspositie is nadrukkelijk niet ons uitgangspunt. Wij realiseren ons dat we uiteindelijk alleen samen het virus onder controle krijgen. Daarom denken wij graag constructief mee over hoe een situatie zoals in september voorkomen kan worden. Wij hopen dan ook dat de resultaten van dit onderzoek gebruikt worden bij het uitdenken van een intelligente open-up die óók werkt voor studenten.

0.1 Methodiek

Tussen eind september en medio december 2020 zijn er drie verschillende enquêtes uitgezet onder studenten in alle grote studentensteden met in totaal 7.747 reacties. Naar deze enquêtes zal vanaf nu verwezen worden met A, B en C (zie appendix A voor toelichting per enquête). Onze onderzoeksgroep bestaat voornamelijk uit HBO- en WO-studenten met een gemiddelde leeftijd van circa 20 jaar, waarvan het merendeel in een studentenhuus (samen)woont.

Middels deze enquêtes is onderzocht welke sentimenten er spelen onder Nederlandse studenten, waarbij de focus lag op thema's die voor studenten relevant zijn en die nog te weinig belicht zijn in algemenere onderzoeken. Daarbij valt te denken aan onderwerpen

zoals langdurige quarantaines in studentenhuizen, gebrek aan studieplekken of financiële zorgen door het wegvallen van bijbaantjes. Door het hoge aantal respondenten geven de resultaten van de enquêtes een betrouwbaar beeld van wat er speelt onder studenten in heel Nederland.

Er is in het onderzoek gelet op diverse kenmerken van de respondenten, zoals leeftijd, woonplaats, aantal huisgenoten, het wel of niet positief getest zijn op het coronavirus of het aantal keer dat iemand in quarantaine heeft gezeten. Dit maakt een vergelijking tussen verschillende soorten studenten mogelijk, bijvoorbeeld studenten die op zichzelf wonen in vergelijking met studenten die juist in een groot studentenhus wonen.

Daarnaast zijn er veel reacties gekomen op de open vragen in de enquêtes, waardoor we in dit onderzoek dus hebben kunnen putten uit een database van duizenden onderbouwde reacties. Deze geven een goed inzicht in het denken van studenten over het coronabeleid, bijvoorbeeld door antwoorden op vragen naar hun mening over de maatregelen of naar suggesties om het beleid te verbeteren.

Voor de verspreiding van de enquêtes is gekozen voor een laagdrempelige aanpak om ervoor te zorgen dat een zo breed mogelijke studentenpopulatie benaderd kon worden. Daarom is gebruik gemaakt van een relatief korte enquête en begrijpelijke taal in combinatie met Whatsapp als medium om de enquête te verspreiden onder diverse studentenpopulaties.

De resultaten van ons onderzoek zijn ingedeeld in hoofdstukken die aandacht besteden aan verschillende thema's die naar voren komen in ons onderzoek, namelijk welzijn, mening over de maatregelen, quarantaine, verantwoordelijkheidsgevoel en bewustzijn, sluiting van de horeca, behoefte aan studieplekken, financiële zorgen en gebruik van verdovende middelen. Tot slot worden de meest relevante suggesties van de respondenten zelf behandeld.

1. Welzijn (enquête A)

Het thema welzijn is een belangrijk facet van dit rapport, omdat uit diverse onderzoeken blijkt dat het welzijn van studenten tijdens de coronacrisis achteruit is gegaan (Caring Universities, 2020; *Coronamaatregelen maken jongeren angstiger en somberder*, 2020; Kester, 2020; Remie & Veldhuis, 2020). Het sterk verminderde sociaal contact, het beperkte fysieke onderwijs en een gebrek aan toekomstperspectief zijn onder andere factoren die ertoe kunnen leiden dat studenten hun leven slechter becijferen. De impact van de maatregelen op het welzijn verschilt echter wel per groep studenten.

In dit hoofdstuk zijn de resultaten gebundeld van een open en een gesloten vraag met betrekking tot de mentale en fysieke gesteldheid van de onderzoekspopulatie. Wij hebben de respondenten gevraagd hun gevoel te becijferen op een schaal van 1 tot 10. Dit is gevraagd voor 3 verschillende periodes: tijdens de intelligente lockdown / eerste golf (23-3-2020 tot en met 19-05-2020), tijdens de periode van versoepelingen (19-05-2020 tot en met 28-09-2020) en tijdens het moment van enquêteren (15-10-2020 tot en met 17-11-2020), hetgeen samenviel met de tweede golf. Vervolgens hebben we gevraagd uit een lijst met 15 opties te selecteren welke de belangrijkste gevolgen zijn geweest van corona.

Bij de beantwoording van die vraag konden meerdere gevolgen worden aangevinkt. Er werd gevraagd naar de drie grootste gevolgen, maar veel studenten hebben meer dan drie antwoorden aangevinkt.

1.1 Welzijn tijdens lockdown, versoepelingen en tweede golf

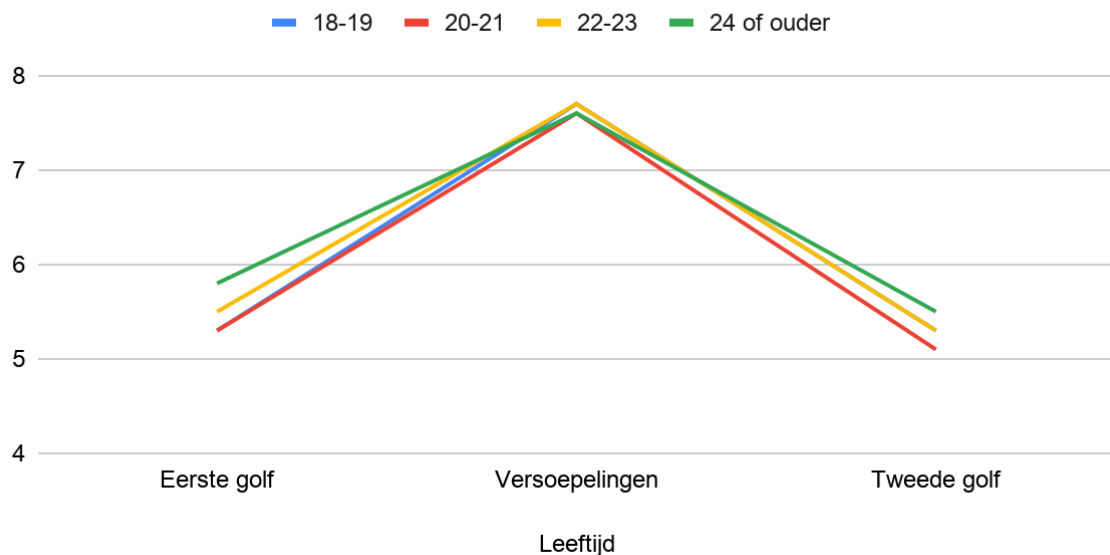
Over het algemeen zien we dat het welzijn van de totale onderzoekspopulatie tijdens de periode van versoepelingen veel hoger lag dan tijdens de lockdown en de tweede golf; tot wel 2.5 punten verschil (op een schaal van 1 tot 10). Als we het welzijn tijdens de lockdown en de tweede golf met elkaar vergelijken zien we een veel kleiner verschil: het welzijn tijdens de tweede golf ligt 0.2 punt lager dan tijdens de lockdown. Hoewel dit verschil klein is, is het wel interessant om een daling in het welzijn te zien, aangezien de maatregelen tijdens de tweede golf soepeler waren dan tijdens de lockdown. Dit effect zou verklaard kunnen worden doordat studenten tijdens de tweede golf al langere periode negatieve impact hebben ondervonden van de coronacrisis ten opzichte van tijdens de lockdown.

In enquête C, waar dezelfde vraag werd gesteld op een later meetpunt, zijn soortgelijke bevindingen waarneembaar. Hier zien we tevens terug dat het welzijn van de totale onderzoekspopulatie tijdens de periode van versoepelingen veel hoger lag dan tijdens de lockdown en de tweede golf, tot wel 2 punten (ook op een schaal van 1 tot 10). Eveneens zien we bij een vergelijking van het welzijn tijdens de lockdown en de tweede golf een veel kleiner verschil: het welzijn tijdens de tweede golf ligt 0.1 punt lager dan tijdens de lockdown.

Bovendien zien we in enquête A dat het percentage studenten dat zijn of haar welzijn met het cijfer 4 of lager beoordeeld tijdens de lockdown (32%, $n = 1373$) en tijdens de tweede golf (33%, $n = 1400$) veel hoger ligt dan tijdens de periode van versoepelingen (2%, $n = 93$). Dit duidt erop dat er een grote groep studenten is die zijn of haar leven als onvoldoende becijferd wanneer er een gedeeltelijke of intelligente lockdown van kracht is.

Enquête C geeft ook op dit punt bevestiging. Het percentage studenten dat zijn of haar welzijn met het cijfer 4 of lager beoordeeld tijdens de lockdown (31%, n = 384) en tijdens de tweede golf (32%, n = 396) ligt veel hoger dan tijdens de periode van versoepelingen (5%, n = 65).

Welzijn tijdens de eerste golf, versoepelingen en tweede golf versus leeftijd

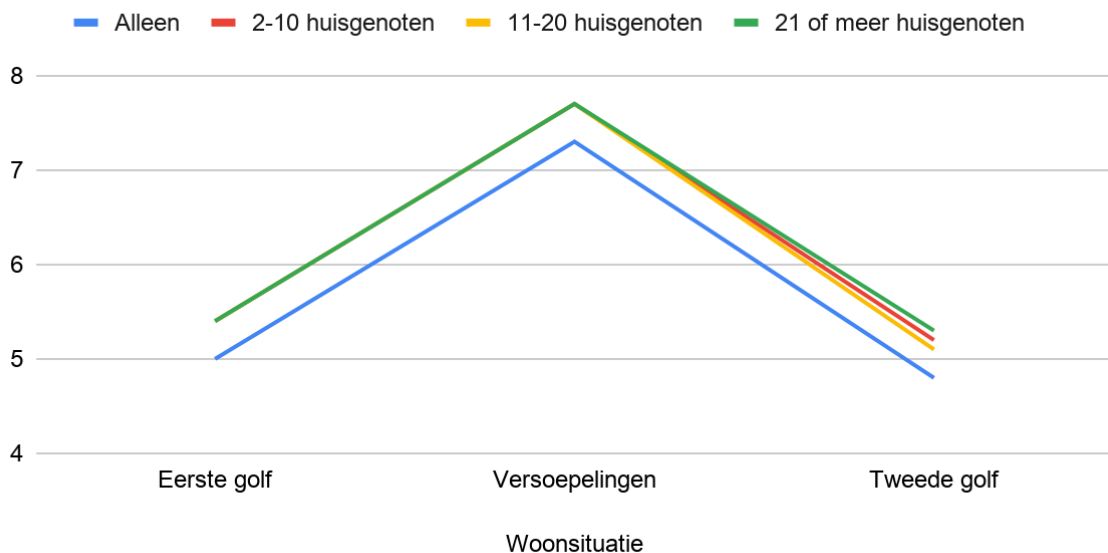
Figuur 1: welzijn gemeten in drie verschillende periodes (eerste golf / lockdown, versoepelingen en tweede golf) uitgezet tegen de leeftijd.

Als we vervolgens inzoomen op verschillen tussen de subgroepen in de populatie van enquête A zien we een aantal trends. Ten eerste zien we verschillen tussen leeftijdsgroepen: studenten met een leeftijd van 22 jaar of hoger beoordelen hun leven tot 0.2 punten hoger dan studenten met een leeftijd tussen de 18 tot en met 21 jaar in alle drie de periodes. Voornamelijk de studenten in de leeftijdscategorie van 24 jaar of ouder beoordelen hun leven tot wel 0.5 punt beter dan de studenten tot en met 21 jaar.

Als we het welzijn tijdens de lockdown en de tweede golf vergelijken, zien we dat de spreiding in het welzijn tussen de verschillende leeftijdscategorieën redelijk constant is. Tijdens de versoepelingen zijn deze verschillen veel kleiner. Het lijkt dus zo te zijn dat de coronamaatregelen, zowel tijdens de lockdown als tijdens de tweede golf, op de verschillende leeftijdscategorieën een variërend effect heeft.

Ten tweede zien we dat de woonsituatie ook een belangrijke factor speelt in het welzijn tijdens de drie verschillende periodes. We zien dat studenten die in een studentenhuis wonen met minstens één andere huisgenoot, hun leven beter beoordelen dan studenten die alleen wonen. Dit verschil is 0.5 punt in alle drie de periodes. Hierbij zijn geen verschillen in welzijn te zien tussen de grotere en kleinere studentenhuisen.

Welzijn tijdens de eerste golf, versoepelingen en tweede golf versus woonsituatie

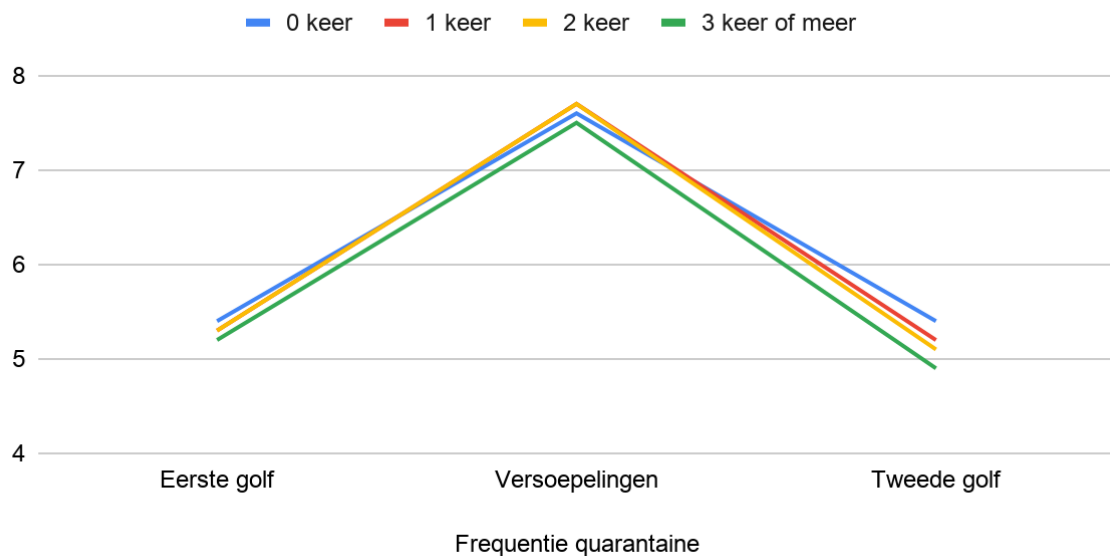

Figuur 2: welzijn gemeten in drie verschillende periodes (eerste golf / lockdown, versoepelingen en tweede golf) uitgezet tegen de grootte van studentenhuizen.

We zien dat de verschillen in welzijn tussen de verschillende groepen over de drie periodes redelijk constant is. De schijnbare trend tussen welzijn en het hebben van minstens een huisgenoot zou verklaard kunnen worden, doordat het welzijn van studenten gekoppeld is aan sociaal contact met leeftijdsgenoten, hetgeen sterker verminderd wordt bij alleenwonende studenten dan bij studenten in huizen met meer bewoners.

Ten derde valt op dat hoe vaker studenten in quarantaine zijn gegaan, hoe lager hun welzijn is in de tweede golf. Het welzijn van studenten die drie keer of vaker in quarantaine hebben gezeten ligt 0.5 punt lager dan dat van studenten die niet in quarantaine hebben gezeten. We zien dit verschil echter pas ontstaan tijdens de tweede golf. Dit laatste zou verklaard kunnen worden door het feit dat corona de studentenhuizen in de tweede golf relatief zwaarder heeft getroffen dan tijdens de lockdown, waardoor de meeste van die huizen pas in de tweede golf voor het eerst in quarantaine zijn gegaan.

Welzijn tijdens de eerste golf, versoepelingen en tweede golf versus aantal keren in quarantaine

Figuur 3: welzijn gemeten in drie verschillende periodes (eerste golf / lockdown, versoepelingen en tweede golf) uitgezet tegen aantal keren dat studenten in quarantaine zijn gegaan.

Ten slotte is het opvallend om te constateren dat er qua welzijn geen noemenswaardig verschil waarneembaar is tussen studenten die positief zijn getest en zij die dat niet zijn. Dit geldt voor alle drie de periodes.

1.2 Impact van maatregelen

Naast het meten van het welzijn in een cijfer op een schaal van 1 tot 10 is er ook gekeken naar welke gevolgen van corona de meeste impact hebben op de respondenten. De gevolgen op het sociale leven van studenten worden relatief vaak genoemd: 'vrienden lang niet gezien' (56%, $n = 2.365$), 'familie lang niet gezien' (35%, $n = 1.468$) en 'studiegenoten lang niet gezien' (30%, $n = 1.273$). Naast het gebrek aan sociaal contact met vrienden, familie en studiegenoten is een van de grootste gevolgen de belemmering van de studie door online onderwijs (51%, $n = 2143$).

Op plek 3, 4 en 6 staan respectievelijk 'onrustig gevoel' 47% ($n = 1.970$), 'verveling' 42% ($n = 1.784$) en 'eenzaamheid' 33% ($n = 1.385$). Die gevolgen liggen in lijn met het gemeten verminderde welzijn, zoals eerder genoemd. In het bijzonder kan 'eenzaamheid' betrekking hebben op de alleenwonende studenten, maar deze optie is ook gekozen door studenten die in grotere studentenhuizen wonen.

Niet kunnen reizen (32%, $n = 1.344$), sport niet kunnen beoefenen (31%, $n = 1.574$), niet kunnen werken (22%, $n = 1.103$) en stages niet kunnen doen (9%, $n = 479$) zijn eveneens vaak gekozen gevolgen. Deze gaan hand in hand met de 31% ($n = 1.574$) van de studenten die aangeeft angst te hebben voor de toekomst.

De coronamaatregelen brengen ook positieve gevolgen met zich mee. Zo geeft 24% (n = 1.025) van de studenten aan meer tijd over te hebben voor zichzelf en 24% ook voor hun studie (n = 998). Tevens heeft 10% (n = 429) meer tijd voor hobby's. Het valt wel op dat deze positieve gevolgen behoren tot de relatief minst gekozen opties. Dat kan erop duiden dat studenten wel positieve gevolgen ervaren, maar dat deze in hun beleavingswereld overstemd worden door de negatieve gevolgen.

Grootste gevolg	Absolute aantal respondenten	Percentage van alle respondenten
Vrienden lang niet zien	2365	56%
Belemmering van studie door online onderwijs	2143	51%
Onrustig gevoel	1970	47%
Verveling	1784	42%
Familie lang niet gezien	1468	35%
Eenzaamheid	1385	33%
Niet kunnen reizen	1344	32%
Sport niet kunnen beoefenen	1294	31%
Angst voor de toekomst	1282	30%
Studiegenoten lang niet gezien	1273	30%
Meer tijd voor jezelf	1025	24%
Meer tijd voor studie	998	24%
Niet kunnen werken	903	21%
Meer tijd voor hobby's	429	10%
Stage niet kunnen doen	396	9%

Figuur 4: grootste gevolgen coronamaatregelen.

2. Mening over maatregelen (enquête A)

In dit hoofdstuk zal ingegaan worden op de vraag of studenten het eens zijn met de maatregelen die de overheid heeft genomen om de verspreiding van het coronavirus in te perken. De enquête werd opengesteld op 15 oktober 2020, dus het gaat om de maatregelen die golden na de aanscherping van 14 oktober. Deze maatregelen hielden, naast de al geldende basisregels, onder andere het volgende in: de horeca werd per direct geheel gesloten, sporten voor mensen van ouder dan achttien jaar mag alleen op 1,5 meter afstand van elkaar, in een team van maximaal vier mensen en wedstrijden werden verboden. Daarnaast is tussen 20:00 uur en 07:00 uur verkoop van alcohol verboden.

Bij de vraagstelling is gebruik gemaakt van een gesloten vraag waarbij de respondenten op een schaal van 1 (zeer eens) tot 5 (zeer oneens) aan konden geven of ze het eens waren met de maatregelen. Daaropvolgend werd een open vraag gesteld waarbij de respondenten konden vertellen waarom ze het al dan niet eens waren met de maatregelen. De antwoorden van de open vragen worden zowel in algemene zin behandeld door het aankaarten van veel voorkomende thema's in alle antwoorden, als in specifieke zin door het illustreren van bepaalde denkbeelden aan de hand van quotes uit de antwoorden van respondenten. Aan de hand van zowel de open als gesloten vraag zal hier een beeld worden geschetst van de mening van de respondenten in dit onderzoek over de coronamaatregelen.

2.1 Kwantitatieve resultaten

In reactie op de gesloten vraag zien we dat 45% van de respondenten het eens of zeer eens is met de maatregelen. We zien echter ook dat 26% van de respondenten het oneens of zeer oneens is met de maatregelen en dat er ook een relatief grote groep is van 28% die neutraal staat tegenover de maatregelen.

Antwoord op de stelling: "In hoeverre ben jij het eens met de huidige coronamaatregelen?"	Absolute aantal respondenten	Percentage van alle respondenten
Zeer eens (1)	511	12%
Eens (2)	1386	33%
Neutraal (3)	1202	28%
Oneens (4)	897	21%
Zeer oneens (5)	233	6%

Figuur 5: spreiding van de antwoorden op de stelling: "In hoeverre ben jij het eens met de huidige coronamaatregelen?"

Als we selecteren op bepaalde kenmerken valt ten eerste op dat hoe vaker een respondent in quarantaine is geweest, hoe meer diegene het oneens is met de maatregelen. Een reden hiervoor kan zijn dat de intensiteit van een quarantaineperiode invloed heeft op hoe men naar het beleid kijkt. Wanneer iemand meerdere keren tien dagen geïsoleerd is geweest heeft diegene immers op sociaal, academisch en emotioneel vlak extra last gehad van de maatregelen die zijn getroffen om het virus in te dammen.

Ten tweede zijn studenten die minstens 1 keer positief getest zijn op het coronavirus het meer oneens met de maatregelen dan de niet positief geteste studenten. Dit verschil zou wellicht veroorzaakt kunnen worden door het feit, zo blijkt uit onze resultaten, dat 70% (n = 410) van de positief geteste studenten geen ernstige klachten had (ernstig definiëren wij als koorts, langdurige vermoeidheid en kortademigheid, aangezien dat de zwaarste klachten waren die voorkwamen), waardoor zij de maatregelen als disproportioneel ervaren. Een andere verklaring zou kunnen zijn dat zij na de besmetting (denken) tijdelijk immuun (te) zijn, waardoor zij vinden dat de regels voor hen minder passend zijn.

Daarnaast valt een positieve trend op te merken in de verhouding tussen de hoeveelheid huisgenoten en de mate van het niet eens zijn met de maatregelen. Voor studenten die met meer huisgenoten wonen (bijvoorbeeld 20 personen) dan een regulier huishouden gelden namelijk dezelfde regels als voor kleinere huishoudens. Dit heeft tot gevolg dat zij op bijvoorbeeld twintig huisgenoten nog steeds maar enkel 4 gasten mogen ontvangen (1 gast per 5 personen). Zo zouden enkele studenten op dit vlak meer maatwerk willen zien: *“18- tot 25-jarigen zouden meer mensen thuis moeten kunnen laten komen”* of *“Huishouden regels moeten veranderd worden, zodat ze op de realiteit van studentenwoningen aansluiten”*.

Tot slot zijn de studenten met de leeftijden 18 tot 22 jaar het relatief meer oneens met de maatregelen dan de studenten met de leeftijden 23 jaar en ouder. Dit zou kunnen komen, doordat jongere studenten meer last ervaren van de inperkingen op sociaal gebied, omdat zij meer behoefte hebben aan het leggen van nieuwe contacten dan de wat oudere studenten (Van de Maat et al., 2020).

2.2 Analyse van open reacties

Naast deze gesloten vraag hebben wij in een open vraag voorgelegd waarom studenten het al dan niet eens zijn met de maatregelen. Deze vraag was niet verplicht voor het afronden van de enquête, maar is toch 3.130 keer vaak uitgebreid ingevuld. Gecombineerd met de antwoorden op de gesloten vraag heeft dat geleid tot een aantal hoofdthema's die aangeven waarom studenten het ofwel eens ofwel oneens zijn met de maatregelen. Het grote aantal en de uitgebreidheid van de antwoorden laat zien dat de studenten graag hun mening willen laten horen.

2.2.1 Eens met maatregelen

Uit de resultaten van de gesloten vragen blijkt dat 45% (n = 1.897) van de respondenten (zie paragraaf 2.1) het eens is met de maatregelen. Als we de open vragen analyseren en inzoomen op de argumenten voor deze mening springen er een aantal uit.

Ten eerste blijkt dat een groot deel van deze studenten zich zorgen maakt over de hoogte van het reproductiecijfer, het groeiende aantal besmettingen en daarmee de capaciteit van de zorg: *“Dit zijn de maatregelen die nu nodig zijn om de besmettingen onder controle te houden. Mensen willen niet luisteren, dus moeten we ze maar forceren”* en *“Het is heel vervelend, maar we moeten even volhouden, zodat de druk op de IC etc. wordt verlicht”*.

Het valt op dat de argumenten van de respondenten die het eens zijn met de maatregelen voornamelijk gebaseerd zijn op een besef van de noodzaak voor de volksgezondheid.

Respondenten geven aan dat we iets moeten doen of dat de maatregelen begrijpelijk of noodzakelijk zijn. Daarnaast vinden zij hun vertrouwen in de adviezen van de experts: *“Het beleid is gebaseerd op de bevindingen van experts. Men dient de experts te volgen”*.

Verder benoemt 6% (n = 232) van de respondenten in deze vraag expliciet dat de maatregelen zelfs strenger zouden mogen. De voornaamste beweegreden voor deze instelling is de voorkeur voor een korte, harde lockdown in plaats van een lange tweede golf: *“Het is halfslachtig, zolang er bewegingsruimte is om niet mee te werken zal dat gedaan worden, dat valt te verwachten en niet te verwijten. Slechts een echte lockdown of hele lichte maatregelen zullen vooruitgang brengen, tijd om te kiezen”*. Ook wordt genoemd: *“We kunnen beter een kortere periode streng zijn. In maart waren de maatregelen streng, maar naar mijn idee hielp het. Daarna was de vreugd des te groter toen je weer op 2 juni op het terras mocht zitten”*.

2.2.2 Kritiek op beleid

Van alle respondenten geeft 26% (n = 1.130) aan het niet eens te zijn met de maatregelen. (zie paragraaf 2.1). In de open vraag is veel en uitgebreid kritiek geleverd op de manier waarop het beleid gevormd wordt. Zo maken studenten zich zorgen over de kwaliteit van hun onderwijs, de status van de economie en voortbestaan van horecaondernemingen. Daarnaast wordt aangekaart dat er onbegrip is voor de wijze waarop het overheidsbeleid wordt gemaakt en gepresenteerd. *“Er is sprake van disproportionele handeling. Nog geen 3% van de besmettingen vindt plaats in de horeca, en toch moeten de horeca sluiten voor een maand! Op universiteiten zou er met gemak anderhalve meter afstand gehouden kunnen worden, waarom wordt daar geen prioriteit aan gegeven? Ook is er een te groot gebrek aan wetenschappelijke onderbouwing achter de maatregelen. De WHO raadt een afstand van 1 meter aan, waarom kiezen wij voor anderhalf? Deze halve meter extra geeft het extra zetje aan veel horecaondernemingen die net niet genoeg gasten kunnen ontvangen om überhaupt hun deuren open te gooien, als ze zich aan de anderhalve meter regel moeten houden”*. Dit antwoord is een goede weergave van de vragen die onder de studenten leven wat betreft het huidige beleid. Hieronder zal op de veelvoorkomende vraagtekens en onduidelijkheden worden ingegaan.

We zullen als eerste ingaan op onduidelijk ofwel inconsequent beleid. 10% (n = 388) van de respondenten stelt het niet eens te zijn met de maatregelen, omdat zij deze simpelweg niet begrijpen. Dit heeft als oorzaak dat de studenten de maatregelen niet transparant, niet consequent of niet goed wetenschappelijk onderbouwd vinden. Vragen die leven onder studenten zijn bijvoorbeeld: waarom wordt de horeca gesloten als daar maar een zeer laag percentage van de besmettingen plaatsvindt, waarom is de leeftijdsgrens voor amateursporten in groepsverband 18 jaar, waarom worden mondkapjes nu pas verplicht in het openbaar en waarom wordt alcoholverkoop verboden na 20:00 uur. Het is studenten niet duidelijk waar het beleid op gebaseerd is en waarom bepaalde keuzes worden gemaakt: *“Het is goed dat er weer strengere maatregelen komen. Maar het is erg onduidelijk”*.

Daarnaast geven een aantal respondenten aan dat zij het fijn zouden vinden om beter voorbereid te worden op maatregelen die getroffen zullen worden. *“Het lijkt alsof de overheid pas als het echt slecht gaat optreedt, waardoor maatregelen zeer plotseling getroffen lijken te worden. Op deze manier kan niemand zich enigszins voorbereiden op de maatregelen. Ondernemers in de horeca die net hun hele zaak op anderhalve meter hebben ingericht niet,*

studenten die online les krijgen niet, sportclubs die mensen boven de achttien jaar moeten weigeren niet, etc. Voor mij zou het al een enorm verschil maken als ik zou weten dat bij een bepaald aantal besmettingen bepaalde maatregelen getroffen zouden worden”.

Ten tweede zijn 10% (n = 389) van de respondenten van mening dat het doel dat nagestreefd wordt met de maatregelen niet in redelijke verhouding staat tot de maatschappelijke gevolgen die deze hebben: *“Er zit te weinig consequentheid in de maatregelen nu. Ik ben het er mee eens dat er iets moet worden gedaan aan de huidige situatie. Maar het afpakken van bijvoorbeeld sport bij kinderen/jongeren (competities) en studenten/volwassenen (teamsporten) levert meer nadelen op dan voordelen”.* Ook blijkt uit de antwoorden een aanwezige angst voor de toekomst van de generatie. Zo vragen veel respondenten zich af of deze maatregelen wel te rechtvaardigen zijn in verhouding tot het toekomstige effect daarvan op de economie en opleiding van de student: *“Het huidige kabinet heeft de afgelopen jaren de zorg volledig uitgekleeft en door dat falende beleid betalen wij nu de hoogste prijs. Een prijs waarvan menig mens, met name jongeren, de catastrofale gevolgen nog niet kunnen inzien of beseffen hoe erg het hun leven de komende jaren zal ontwrichten met name op het gebied van baankansen bij een verwachte recessie”.*

Daarnaast vinden de respondenten dat de impact die het virus op hun gezondheid heeft, gezien de hoeveelheid klachten die studenten ervaren, niet in redelijke verhouding staat tot de impact van de beperkingen die de maatregelen voor hen met zich mee brengen. Van de 602 positief geteste respondenten had 70% (n = 410) geen ernstige klachten. Dit resulteert in de vraag bij respondenten waarom voor jongeren dezelfde maatregelen gelden als voor ouderen. 908 respondenten stellen dan ook een gescheiden samenleving voor: *“Dit gaat gepaard met het gegeven dat de leeftijdsgroep van precies deze jongeren het minst vatbaar zijn voor gezondheidsklachten van het coronavirus, ook op de lange termijn. Oftewel, we raken onze groep dubbel en dwars hard, voor iets waar wij zelf niet eens last van hebben. Waarom kan het niet anders?! Zoals je al merkt zit het bij mij erg hoog. Waarom wordt er niet op zijn minst een optie als leeftijdsdiscriminatie overwogen? Natuurlijk willen wij helpen het virus in te dammen, maar tot welke hoogtes wil je gaan?”.*

Geconcludeerd kan worden dat transparantie en uitleg ontbreekt. Studenten zijn niet zozeer tegen de maatregelen, maar ze willen als het ware mee kunnen kijken over de schouders van de beleidsmakers. Op deze manier zal het duidelijker zijn waarom bepaalde maatregelen worden getroffen en zal de student zich makkelijker bij deze regels neer kunnen leggen: *“Het is logisch dat we maatregelen moeten nemen. Het beleid dat nu wordt gevoerd is alleen enorm zwabberend en onzeker. Het wordt tijd dat er duidelijke beslissingen worden genomen, zodat het volk duidelijkheid krijgt en weet waar ze aan toe is”.*

2.2.3 Impact op de maatschappij

Bij de beantwoording van de vraag of studenten het wel of niet eens zijn met deze maatregelen geeft, zoals hierboven genoemd, 20% (n = 749) van de respondenten aan het niet eens te zijn met de maatregelen door de impact die deze hebben op de maatschappij. Dit argument valt uiteen in drie thema's.

Het eerste thema is de horeca. 7% (n = 250) van de respondenten toont onbegrip voor de wijze waarop de horeca elke keer weer getroffen wordt door de beperkingen die worden opgelegd door de overheid: *“Waarom moet de horeca dicht als maar 2,8% van de besmettingen hieruit komen?”*. Daarnaast vragen zij zich af of het sluiten van de horeca wel verstandig is nu juist daar afstand gehandhaafd wordt. Door het sluiten van de horeca lijken immers meer bijeenkomsten thuis georganiseerd te worden, waar zeer beperkt gecontroleerd kan worden: *“Door middel van de maatregelen die er nu zijn, nemen mensen meer initiatief om op plekken en in ruimtes af te spreken die juist niet corona-proof zijn. De controle over zulke situaties verdwijnt en zo zal dit er ook niet voor zorgen dat besmettingen minder worden”* en *“Doordat de horeca ‘s avonds sluit, maar er geen maatregelen genomen worden om samenkomst in de avond te beperken, zullen er veel illegale huisfeestjes zijn”*. Men noemt dat horecaondernemers zich ten eerste hebben ingezet om hun ondernemingen zo in te richten dat te allen tijde afstand gehouden kan worden. Het geheel sluiten van deze ondernemingen, die al nauwelijks rondkomen, vinden sommige respondenten dan ook niet redelijk. Maar niet alleen de ondernemers zijn de dupe van het sluiten van de horeca, ook de studenten zelf komen financieel in de problemen, geven zij aan (zie ook hoofdstuk 7). Studenten die in de horeca werken lopen namelijk hun inkomen mis (Van de Maat et al., 2020).

Naast het sluiten van de horeca maakt ook een deel van de respondenten, namelijk 3% (n = 110), zich zorgen om zijn of haar opleiding. Doordat het onderwijs geheel online plaatsvindt missen de respondenten het persoonlijke element. Ook de kwaliteit van het onderwijs wordt als niet meer hetzelfde ervaren: *“Door al het onderwijs volledig online te doen zal de ontwikkeling van studenten niet optimaal zijn. Verlies van motivatie, hoog gehalte van stress, en de kwaliteit van onderwijs gaat naar beneden, waardoor de huidige student hier later veel last van zal hebben”* en *“De maatregel die mij momenteel het meest raakt is de 1,5 metermaatregel in het WO. Dit heeft namelijk als gevolg gehad dat mijn opleiding nu volledig online is. Ik zit met 30 man in een online werkgroep en we mogen onze camera's niet aan. Dit leidt tot weinig interactie met medestudenten, wat me erg zwaar valt”*.

Daarnaast leveren studenten kritiek op de wijze waarop tentamens worden afgenomen. Naast het feit dat er vaak gebruik wordt gemaakt van verschillende tentamenmethoden, waardoor de studenten zich telkens opnieuw moeten aanpassen, wordt er door enkele universiteiten, zoals de Universiteit van Amsterdam, Vrije Universiteit, TU Delft, gebruik gemaakt van 'proctoring'. Deze software vereist dat je gedurende het gehele tentamen je camera en microfoon aan hebt en registreert wat er te zien en te horen is in de ruimte waar je de toets maakt en wat er gebeurt op het scherm van je device. Je mag dan ook niet naar de WC tijdens het tentamen, je mag niet hardop praten en bij opvallende bewegingen of handelingen wordt dit opgevangen. Studenten geven aan dat deze manier van tentaminering enorm veel stress genereert die je bij fysieke tentamens achterwege kan laten. Over fysieke tentamens zegt iemand dan ook: *“Je hoeft je dan geen zorgen te maken over onnodige zaken, zoals of mensen denken dat je fraudeert”*.

Tot slot maakt 10% (n = 389) van de respondenten zich ernstige zorgen om de ontwikkeling van de economie. Uit de antwoorden blijkt een duidelijke angst voor het vinden van een baan, wat al niet makkelijk was: *“De maatregelen die nu worden ingevoerd hebben zoveel invloed op onze economie en om mij heen hoor ik steeds meer mensen die geen stage of baan kunnen vinden na het afstuderen”*. Ook geeft iemand aan: *“Naast de mentale*

gezondheid heeft het ook invloed op het inkomen en het toekomstperspectief. Bedrijven zijn huiverig om mensen aan te nemen, gezien de onzekerheid of de bedrijven nog wel blijven bestaan. Daarnaast zijn het de studenten die in deze tijd als eerste hun baantje kwijt raken”.

Deze spanning blijkt ook uit de antwoorden op de vraag welke gevolgen de coronacrisis voor studenten hebben gehad: 30% (n = 1.282) van de studenten geeft aan angst te hebben voor de toekomst (zie paragraaf 1.2). Deze angst resulteert volgens respondenten vaak in slechtere prestaties, maar nog belangrijker hevige druk op de mentale gesteldheid van studenten: *“De stress belemmert mijn studie, die overigens ernstig gebrek heeft aan kwaliteit doordat alles online is. De overheid biedt voor zover ik weet niet of weinig hulp aan universiteiten en hogescholen om dit goed op orde te brengen (denk aan subsidies en adviezen)”.*

2.2.4 Impact op persoonlijke leven

Naast deze maatschappelijke thema's valt op dat 8% (n = 293) van de respondenten aangeeft dat de maatregelen hen ook in het persoonlijke leven raakt. Een van de punten die zij aankaarten is het gemis van de mogelijkheid om in groepsverband te sporten. *“Als student vind ik het belangrijk om sociaal contact te hebben, te kunnen sparren met leeftijdsgenoten en om uitgedaagd te worden. Zonder deze elementen merk ik dat ik onrustig word en niet meer lekker in mijn vel zit. Ook vind ik het heel raar dat teamsporten in de buitenlucht sinds gister weer verboden zijn. Ten eerste is de kans op besmetting in de buitenlucht zo klein door de constante ventilatie vergeleken met bijvoorbeeld een sportschool (deze mogen wel openblijven)! Ook is het ‘teamelement’ zo’n belangrijk aspect in ons leven. Het helpt ons tot rust te komen, waardoor onze studieprestaties ook omhoog gaan. Voor onze mentale gezondheid is het een must! Hier wordt totaal niet over nagedacht”.* Ook geeft iemand aan: *“Het niet kunnen beoefenen van sport levert bij veel leeftijdsgenoten veel stress op”.*

Dit sluit aan op de persoonlijke sfeer die door de maatregelen wordt geraakt, namelijk de sociale contacten. Door de constante isolatie voelen veel studenten zich eenzaam: *“Ook voelen veel studenten (waaronder ikzelf) zich ontzettend eenzaam en heeft het tekort aan sociaal contact en betrokkenheid bij de studie een ongelooflijk schadelijk effect op de mentale gezondheid. Hier wordt nauwelijks over gediscussieerd en het lijkt alsof de kwaliteit van leven totaal buiten het plaatje wordt gehouden”.* Sociaal contact is voor eenieder, maar in het bijzonder voor studenten essentieel. Zij vinden dan ook dat deze behoefte niet te licht genomen mag worden: *“Sociale contacten worden verminderd, wat juist in deze tijd van je leven heel belangrijk is. Dit leidt tot eenzaamheid, lusteloosheid en in ernstige gevallen zelfs depressies”.*

2.2.5 Jongeren te zeer beperkt

Tot slot laat 19% (n = 717) van de respondenten weten dat zij vinden dat hun generatie te ingrijpend wordt beperkt door de maatregelen wanneer zij door het virus maar weinig gevaar lopen. Dat betekent niet dat zij het virus niet serieus nemen, maar zij vragen zich af of er een mogelijkheid is waarop de ‘niet-kwetsbaren’ meer bewegingsvrijheid zouden kunnen krijgen: *“Met deze maatregelen raken ze de jongere generatie, terwijl dit juist de mensen zijn die het in onze toekomst moeten doen! Volgens mij is het doel om de kwetsbaren en ouderen te*

beschermen. Dit moet dan veel specifiek en op deze doelgroepen gericht, hoe vervelend dan ook. Op deze manier neemt de overheid onze sociale vrijheid af".

De vraag is of er meer rekening gehouden kan worden met studenten. Uit onze resultaten blijkt immers dat 70% (n = 410) van de positief geteste studenten geen ernstige klachten heeft gekregen, maar toch gelden voor hen dezelfde regels. Daarnaast geven de respondenten aan meer aandacht te willen krijgen voor de gevolgen die de maatregelen hebben op hun mentale gesteldheid: *"Ik begrijp dat het moeilijk is, maar er moet worden nagedacht over oplossingen op de lange termijn. Kunnen we geen onderscheid gaan maken tussen de kwetsbare en de niet-kwetsbare? Kunnen we niet de ouders gericht gaan beschermen en de maatschappij (niet te vergeten de economie) weer laten draaien? En waarom wordt lichamelijke sport verboden, terwijl dit bevorderlijk is voor lichamelijke en mentale gezondheid? De hele economie, ons onderwijs en de samenleving lazert in elkaar en wij moeten maar toekijken zonder dat er naar ons wordt geluisterd".*

In dit licht stellen 908 respondenten een gescheiden samenleving voor. Dit zou inhouden dat er speciale momenten worden gefaciliteerd waarop kwetsbare groepen openbare plekken zullen betreden, waardoor de niet-kwetsbare generatie meer vrijheid krijgt.

Wat opvalt is dat studenten zich in het bijzonder op dit vlak niet gehoord voelen. Zij geven aan dat ze solidair moeten zijn aan de kwetsbare groep, maar de gevolgen die dat voor de generatie heeft, worden volgens hen onder het tapijt geschoven.

3. Quarantaine (enquête A)

In dit rapport wordt ook aandacht besteed aan de manier waarop studenten omgaan met de quarantainemaatregelen. Voornamelijk in de tweede golf was de besmettingsgraad onder studenten relatief hoog, hetgeen ertoe heeft geleid dat veel studenten in aanraking zijn gekomen met enige vorm van quarantaine. Binnen het thema quarantaine is een drietal gesloten vragen gesteld. Ten eerste is gevraagd hoe vaak een respondent in quarantaine is geweest, ten tweede de wijze waarop en ten derde of de respondent ook extra maatregelen heeft genomen met zijn of haar huis om besmetting tegen te gaan.

3.1 Frequentie van quarantaine

Studenten hebben over het algemeen relatief vaak in quarantaine gezeten. Van de respondenten heeft 6 op de 10 minstens 1 keer in quarantaine gezeten: 40% 1 keer, 15% 2 keer en 3% 3 keer of meer. Er zijn echter wel verschillen per woonsituatie. We zien dat hoe groter het aantal huisgenoten van de respondent, hoe vaker deze ook in quarantaine heeft gezeten. Bij de alleenwonende studenten is het gemiddeld aantal keer quarantaine 0.68 keer, bij de studenten met 2 tot en met 10 huisgenoten ligt dit op 0.84 keer en bij studenten met 11 of meer huisgenoten ligt dit op 1.17 keer.

Waar de frequentieverdeling van de groep respondenten met een huisgrootte tussen de 2 tot en met 10 huisgenoten lijkt op de eerder genoemde percentages, daar wijkt deze voor alleenwonende studenten en studenten in grotere studentenhuizen af. Het percentage alleenwonende studenten dat 0 keer in quarantaine heeft gezeten, is met 49% hoger dan gemiddeld. Bij de studenten in studentenhuizen met meer dan 10 andere huisgenoten zien we het tegenovergestelde: daar heeft slechts 25% niet in quarantaine gezeten. Daar staat tegenover dat 24% en 9% respectievelijk twee of drie keer of meer in quarantaine heeft gezeten.

Bij de respondenten die positief zijn getest op het virus zien we dat 69% een keer in quarantaine is geweest, 24% twee keer en 7% drie keer of meer. Slechts 1% is niet in quarantaine geweest. Dit is opmerkelijk als het vergeleken wordt met het landelijk gemiddelde: het percentage mensen dat niet in quarantaine gaat bij een positieve test, ligt hoger onder de gemiddelde Nederlander (Naleven gedragsregels, 2020). Het gemiddeld aantal keer dat de respondenten, die positief zijn getest, in quarantaine zijn geweest is 1.38 keer, terwijl het gemiddelde van de totale onderzoeksgroep 0.79 keer is. Ervan uitgaande dat iedereen bij een positieve testuitslag in quarantaine is gegaan, heeft 31% van de respondenten in deze groep dus minstens 1 keer in quarantaine gezeten vanwege een andere bewoner (en dus 1 keer vanwege zichzelf). Bij de groep die nooit getest is ligt het percentage respondenten dat minstens een keer in quarantaine is geweest (en dus waarschijnlijk geen enkele keer voor zichzelf) op 34%.

Ook zien we dat de frequentie van quarantaine samenhangt met het aantal keren dat de respondent getest is op het virus. We zien dat respondenten die 0 keer getest zijn gemiddeld 0.45 keer in quarantaine zijn geweest. Bij hen die 1 keer getest zijn ligt dit al op 1.04 keer, bij 2 keer getest zijn op 1.43 en bij drie keer of vaker getest zijn op 1.65.

3.2 Wijze van quarantaine

Naast de frequentie van quarantaine is ook de wijze daarvan onderzocht. Hierbij kon gekozen worden uit 'met huis', 'op kamer', 'beide' en 'niet'. Bij de eerste optie wordt een quarantaine bedoeld waarbij alle huisgenoten zo min mogelijk het huis verlaten (ongeacht of de respondent zelf besmet is geweest), oftewel huisisolatie, en bij de tweede optie wordt een quarantaine bedoeld waarbij de respondent zijn of haar kamer binnen het huis zo min mogelijk verlaat, oftewel kamerisolatie.

We zien over de totale onderzoeksgroep dat 24% in huisquarantaine is geweest, 19% in kamerquarantaine, 14% in zowel huis- als kamerquarantaine en dat 43% niet in quarantaine is geweest. Ook hier zien we verschillen per woonsituatie. Alleenwonende studenten zijn vaker dan gemiddeld in kamerquarantaine gegaan (32%) en minder vaak dan gemiddeld in huisquarantaine (11%). Bij studenten met 11 of meer huisgenoten zien we het tegenovergestelde: 16% is in kamerquarantaine geweest, terwijl 31% in huisquarantaine is geweest. Daar staat tegenover dat bij deze groep 27% zowel in kamer- als huisquarantaine is geweest tegenover 5% bij de alleenwonende studenten.

Wanneer we kijken naar de groep die positief getest is op het coronavirus, dan zien we een andere verdeling: 50% is zowel in huis- als kamerquarantaine geweest, 29% in kamerquarantaine en 21% in huisquarantaine. Slechts 1% van de respondenten is wel positief getest op het coronavirus, maar niet in quarantaine geweest, zoals eerder gezegd.

3.3 Extra maatregelen thuis

Tot slot is er ook gekeken welke extra maatregelen (boven op die vanuit het RIVM) respondenten met hun studentenhuus hebben genomen om de verspreiding van het virus tegen te gaan. De respondenten konden meerdere opties aanvinken uit een overzicht van 10 extra maatregelen, die allen verder gingen dan de reeds door het RIVM voorgeschreven richtlijnen.

We zien over alle woonsituaties, frequenties van quarantaine en het wel of niet positief getest zijn een soortgelijk beeld: de huizen die extra maatregelen hebben genomen, besloten voornamelijk om helemaal geen andere mensen meer over de vloer te laten komen (25%, $n = 799$) en om mondkapjes te dragen (22%, $n = 694$) in het openbaar (nog voor de verplichting daarvan). Ook werd relatief vaak gekozen voor het niet verlaten van de studentenkamer bij enige klachten (11%, $n = 358$). Minder vaak werd gekozen voor het aanspreken van elkaar op hygiëne (6%, $n = 186$), het niet bezoeken van ouders (6%, $n = 185$), met een beperkt aantal mensen de deur uit (6%, $n = 184$) en onderling afstand houden (6%, $n = 180$). Het minst werd gekozen voor boodschappen doen voor meerdere dagen (3%, $n = 89$) en het niet langsgaan bij anderen (3%, $n = 83$).

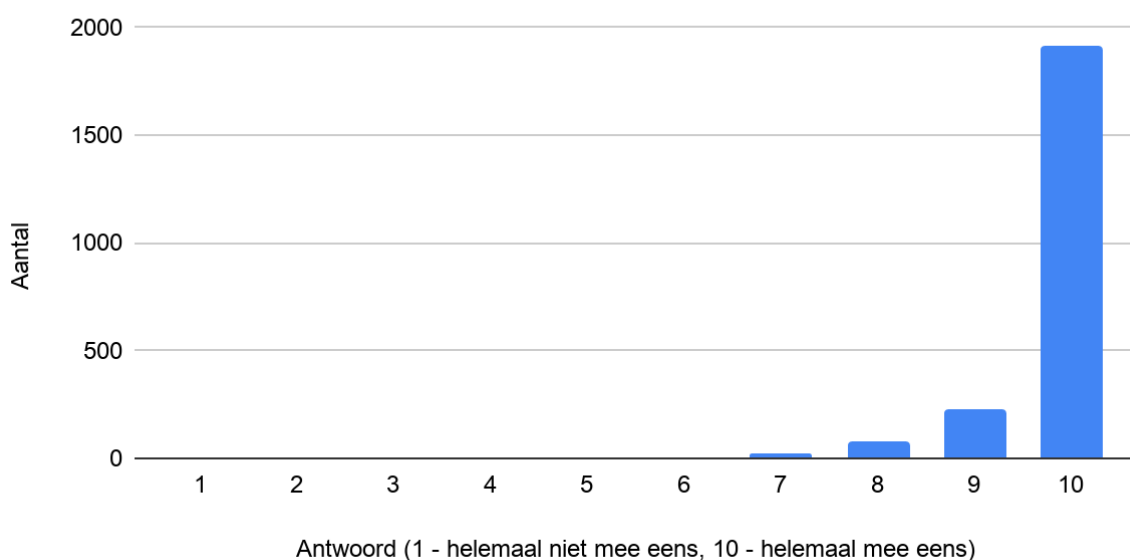
4. Verantwoordelijkheid en bewustzijn (enquête B)

Omtrent corona worden studenten vaak in een kwaad daglicht gezet, maar is dat altijd terecht? Een van de doelen van deze enquête was het in kaart brengen van de mate van verantwoordelijkheid die studenten nemen en hun algemene bewustzijn tijdens deze coronacrisis. Om dit te onderzoeken is gebruik gemaakt van meerdere stellingen die op een schaal van 1 tot 10 konden worden beantwoord.

Ten eerste is er gevraagd in hoeverre men het eens is met de stelling: "Ik ben bereid een mondkapje te dragen als ik anderen daarmee kan helpen". De vraag was gesteld op 29 september; hierbij is het van belang om op te merken dat dit voor het moment was dat mondkapjes verplicht of geadviseerd waren. Deze vraag werd gemiddeld beantwoord met een 8,73. We zien ook dat deze resultaten redelijk constant blijven als er binnen de respondenten gefilterd wordt op een bepaalde groep studenten, bijvoorbeeld studenten die lid zijn van een gezelligheidsvereniging (namelijk 8,72 gemiddeld). Uit dit resultaat concluderen we dat vrijwel alle studenten bereid zijn om een mondkapje te dragen.

Ten tweede is er gevraagd in hoeverre respondenten het eens zijn met de stelling: "Ik wil personen uit de risicogroep niet besmetten". Hierbij waren de resultaten nog eenduidiger: gemiddeld beantwoordden studenten deze vraag met 9.75 (zie ook Figuur 6). Een opmerkelijke bevinding is dat het antwoord op deze stelling gemiddeld veel hoger was dan op "Ik vind het vervelend om mijn directe omgeving te besmetten" en "Ik vind het vervelend om zelf corona te krijgen", welke respectievelijk met 8.56 en 7.47 waren beantwoord.

Spreiding van de antwoorden op de stelling: 'Ik wil mensen uit de risicogroep niet besmetten'

Figuur 6: de spreiding van de antwoorden op de stelling: "Ik wil personen uit de risicogroep niet besmetten".

Verder is er gevraagd waarom de respondenten geen corona zouden willen krijgen. Hierbij gaf 93% (n = 2109) van de respondenten aan dat de belangrijkste reden hiervoor anders was dan het ziek zijn zelf. Ruim 59% (n = 1342) gaf aan geen gevaar te willen vormen voor de mensen om zich heen en 28% (n = 623) gaf aan niet in quarantaine te willen gaan. Kijkend naar de vraag “Heeft corona impact op je gezondheid” zien we ook dat 67% (n = 1520) van de respondenten “nee” antwoordt. Een logische vraag die hieruit volgt is of hier sprake is van misinformatie over de impact van corona op de gezondheid van de respondenten, of dat dit volgt uit ervaringen van wat zij binnen de studentengemeenschap horen en zien.

Hoewel het merendeel van de studenten wellicht niet bang lijkt voor het virus zelf, lijken zij er voorzichtig mee om te gaan vanuit sociale overwegingen. Antwoorden op de open vraag aan het einde van de enquête bevestigen dit. Veel studenten blijven hun vrienden wel zien, maar kiezen er bijvoorbeeld bewust voor om nauwelijks of zelfs niet meer hun ouders te bezoeken. Zij blijven bewust in eigen kringen en doen hun best om wel afstand te blijven houden van kwetsbare groepen. In die zin is er onder veel studenten sprake van een soort gescheiden samenleving.

5. Het sluiten van de horeca (enquête B)

In het vorige hoofdstuk werd duidelijk dat bij de ondervraagde studenten de noodzaak hoog is om personen uit de risicogroep niet te besmetten, terwijl dit bij medestudenten over het algemeen lager uitvalt. Daarbij is ook zichtbaar geworden dat sociaal contact voor velen een must is en er grote behoefte aan is (Ouwerkerk, 2020).

Ten tijde van de enquêtering op 28 september was reeds besloten dat de horeca vervroegd zou sluiten. Een interessante vraag is wat studenten denken dat dit voor impact heeft op het aantal besmettingen onder hen.

Kijkend naar het (eerder) sluiten van de horeca zien we dat het grootste deel van respondenten denkt dat dit geen (25%, $n = 570$) of zelfs een negatief (35%, $n = 797$) effect heeft op het aantal besmettingen onder studenten. Als we dit vergelijken met antwoorden op de open vraag in de enquête blijkt dat veel studenten elkaar toch wel willen blijven zien. Omdat de behoefte aan sociaal contact toch blijft, denken velen dat het (eerder) sluiten van de horeca averechts werkt. Veel studenten zijn dan ook van mening dat dit sociale contact beter in een gereguleerde setting, zoals een terras of vereniging, kan gebeuren dan thuis achter gesloten deuren.

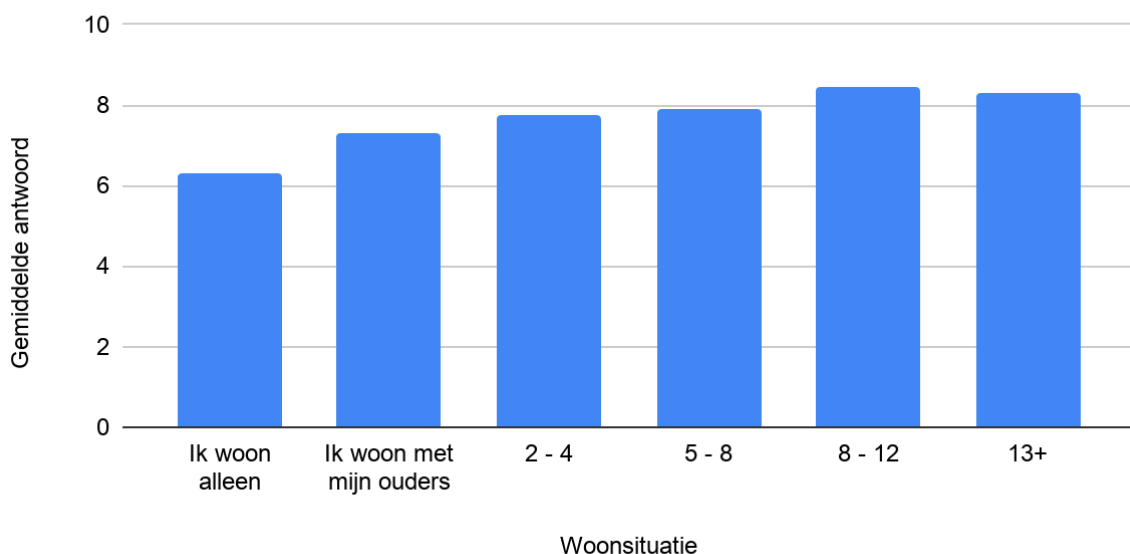
Opvallend is verder dat studenten die nog bij hun ouders wonen relatief vaker denken dat het (eerder) sluiten van de horeca een positief effect heeft op het totaal aantal besmettingen onder de studentenpopulatie. Een kleine 28% ($n = 525$) van degenen die uit huis zijn denkt dat het (eerder) sluiten van de horeca een positief effect heeft, terwijl dit ruim 41% ($n = 149$) is voor degenen die nog bij hun ouders wonen. Dit suggereert dat er wel degelijk een verschil is tussen studentenhuizen en doorsnee gezinsstructuren en dat de maatregelen wellicht effectiever zouden kunnen zijn als er met dergelijke verschillen rekening wordt gehouden.

Kijkend naar het verband tussen studenten die bij geen enkele soort vereniging lid zijn en degene die bij een gezelligheidsvereniging zitten is er een noemenswaardig verschil te zien. Van de studenten die nergens lid bij zijn is 43% ($n = 57$) van mening dat het eerder sluiten van de kroegen een positief effect heeft, waar dit bij leden van een gezelligheidsvereniging 25% ($n = 315$) is.

6. Behoefte aan studieplekken (enquête B)

De behoefte aan externe studieplekken is groot, blijkt uit de resultaten. Wat specifiek interessant is aan dit onderzoek is dat er meer informatie is verzameld over de leefomstandigheden van de ondervraagden om zo een onderscheid te maken in verschillende groepen. Een bijzonder verband lijkt zichtbaar in de woonsituatie van een student en hoe groot de behoefte is aan een externe studieplek. Het valt op dat de behoefte aan meer studieplekken groeit met de grootte van het studentenhuys waarin zij wonen. Een mogelijke reden hiervoor is de grotere mate van hectiek die komt kijken bij het wonen met meer mensen. Hierdoor wordt het moeilijker om een plek te vinden waar in rust gestudeerd kan worden.

Gemiddelde antwoord op de stelling: 'Ik heb behoefte aan meer externe studieplekken op de campus' versus woonsituatie

Figuur 7: gemiddelde antwoord op de stelling: "Ik heb behoefte aan meer studieplekken op de campus, omdat ik moeite heb met thuis studeren" voor de verschillende thuissituaties.

Om aan dit verlangen gehoor te geven zou er gekeken kunnen worden naar het laten reserveren van ruimtes op campussen door studentenhuizen. Hierbij zou minder rekening gehouden hoeven worden met de anderhalve meter afstand, aangezien de studenten tot één huishouden gerekend worden. Naast profijt voor deze grote huizen verlicht het ook de druk op de individuele studieplekken. Dit heeft als gevolg dat ook de studenten die niet in grote studentenhuizen wonen gemakkelijker plek vinden op campus om te studeren. Zo kunnen alle ruimtes efficiënter benut worden.

7. Financiële zorgen (enquête C)

De coronacrisis heeft ertoe geleid dat de economie krimpt. Vrijwel alle sectoren worden getroffen, wat in sommigen gevallen al geresulteerd heeft tot het schrappen van arbeidsplaatsen. Nu de horeca bijvoorbeeld dicht is, zijn veel mensen die van parttime werk afhankelijk zijn hun inkomen kwijt. Het hebben van een stabiel inkomen is voor studenten belangrijk nu er vaak niet teruggegrepen kan worden op sociale voorzieningen.

Om inzichtelijk te maken in hoeverre studenten financieel getroffen worden door de coronacrisis is gebruik gemaakt van een gesloten vraag met daaropvolgend een open vraag voor de toelichting.

Op de vraag: “Heb jij vanwege de coronacrisis te maken met financiële zorgen” antwoordde 31% (n = 392) positief. De overige 69% (n = 861) geeft aan geen financiële zorgen vanwege de coronacrisis te hebben.

Om inzicht te krijgen in de groep studenten met financiële zorgen is de vraag: “Waardoor heb je financiële zorgen?” toegevoegd voor de respondenten die “ja” antwoordden op de voorgaande vraag. Nu dit een open vraag is, zijn de meest voorkomende vergelijkbare antwoorden hieronder verzameld.

Reden financiële zorgen	Absolute aantal respondenten	Percentage van alle antwoorden
Ontslagen/contract niet verlengd/bedrijf failliet	146	37%
Minder kunnen werken (door corona zelf of weggevalen functies)	110	28%
Geen baan kunnen vinden	60	15%
Te druk met bestuursjaar/studie door corona	3	1%
Zelfstandig ondernemer dus geen bijstand mogelijk	9	2%
Studievertraging dus meer studieschuld (door thuisonderwijs of psychische klachten)	25	6%
Meer kosten (door meer GWL, boodschappen, etc.)	13	3%
Niet voor nu, maar wel voor studenten na corona	11	3%
Te weinig betaald worden	2	1%
Drankgebruik	1	0%
Moeten verhuizen (vanwege oplopende spanningen huisgenoten / gebrek betaalbare woonruimte)	3	1%
Geen antwoord	9	2%

Figuur 8: redenen dat respondenten in financiële problemen komen tijdens de coronacrisis.

Uit de cijfers blijkt dat de financiële zorgen met name worden veroorzaakt door minder werk 28% (n = 110) of ontslagen, niet verlengde contracten of faillissementen van bedrijven (37%, n = 146).

In de open vragen werden veelal dezelfde problemen benoemd, bijvoorbeeld: *“Ik werk in de horeca dus ik heb geen inkomen op het moment en wel uitgaven als huur, collegegeld en boodschappen”*. Daarnaast is er een groep respondenten die financiële problemen heeft door het niet kunnen vinden van een baan 15% (n = 60). Deze drie oorzaken staan met elkaar in verbinding. Tevens kiezen veel studenten ervoor hun studielening te verhogen. Dit leidt op korte termijn niet per se tot financiële moeilijkheden, maar kan wel leiden tot het langer hebben van een studieschuld: *“Mijn laatste werkgever had niet voldoende werk of financiële middelen om mij aan te houden, waardoor mijn inkomen is verminderd en ik meer moet lenen”*.

Opvallend is dat er ook een groep respondenten (n = 25) aangeeft studievertraging op te lopen. Ook hier geldt dat dit een hogere studieschuld tot gevolg heeft.

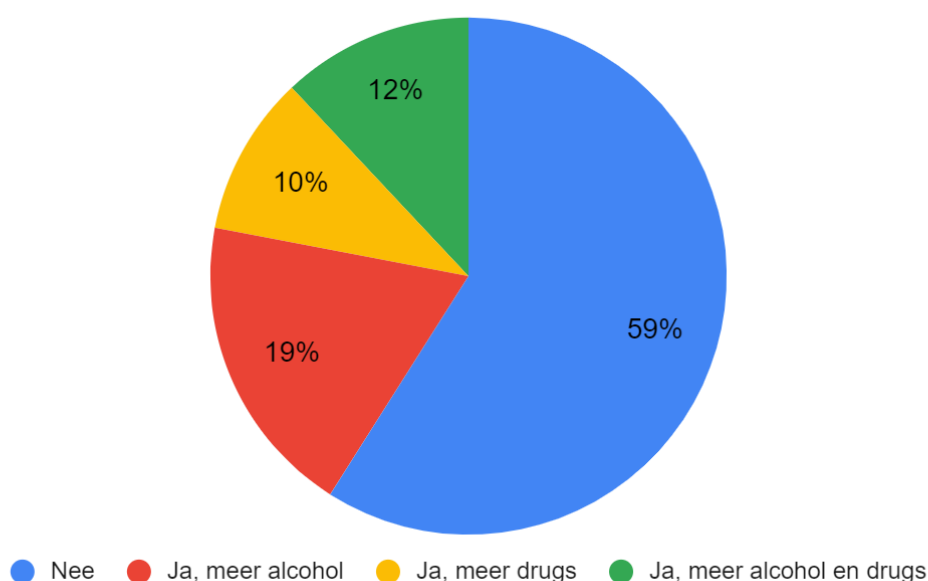
Nu het gaat om een vrij grote groep studenten die financieel getroffen wordt door de coronacrisis, is het alvast goed om te kijken naar hoe deze groep geholpen kan worden. Uit enquête A kwam naar voren dat 26% van de respondenten het niet eens was met de maatregelen (zie paragraaf 2.1). Bij de analyse van de open vragen kwam naar voren dat veel getroffen personen werkzaam waren in de horecabranche. Het zou goed mogelijk zijn dat een groot gedeelte van de respondenten die financieel getroffen worden door de coronamaatregelen het minder eens zijn met de genomen maatregelen (lees: kritiek hebben op het coronabeleid). De bereidwilligheid bij deze groep om zich naar de regels te gedragen kan dan ook afnemen hetgeen een ongewenst effect is.

8. Verdovende middelen (enquête C)

Tot tweemaal toe waren aan het begin van de lockdown rijen te bespeuren voor coffeeshops en slijterijen. Met dat in het achterhoofd wilden wij inzicht krijgen in het gebruik van verdovende middelen onder studenten. Studenten worden hard geraakt door de coronamaatregelen. Sociale contacten zijn beperkt, waardoor een groot aantal niet lekker in zijn of haar vel zit of zich eenzaam voelt (zie paragraaf 1.2). Verdovende middelen kunnen een uitweg zijn om je even anders te voelen.

Om inzichtelijk te maken in hoeverre studenten verdovende middelen gebruiken (meetpunt 25-11-2020 tot en met 10-12-2020) is gebruik gemaakt van een gesloten vraag met daaropvolgend een open vraag voor de toelichting. Daarnaast is er onderscheid aangebracht tussen drugs en alcohol als verschillende typen verdovende middelen.

Antwoorden op de vraag: 'Ben jij sinds de coronacrisis meer verdovende middelen gaan gebruiken?'

Figuur 9: spreiding van het antwoord op de vraag: "Ben jij sinds de coronacrisis meer verdovende middelen gaan gebruiken?".

Aan de respondenten werd de volgende vraag voorgelegd: "Ben jij sinds de coronacrisis meer verdovende middelen gaan gebruiken?". Van de 1249 respondenten geeft 41% (n = 509) aan meer gebruik te maken van verdovende middelen. Van de respondenten geeft 19% (n = 236) aan meer alcohol te drinken. Daarnaast geeft 10% (n = 119) aan meer drugs te gebruiken. 12% (n = 153) geeft aan zowel meer alcohol als drugs te gebruiken.

Om een beeld te krijgen van de redenen van het verhoogde gebruik van verdovende middelen is de vraag toegevoegd: "Zo ja, waarom ben jij meer gaan gebruiken?". Men had de mogelijkheid bij deze vraag meerdere antwoorden in te vullen. Voor het overzicht zijn hieronder de drie belangrijkste redenen weergegeven.

Antwoord op de vraag: "Waarom ben jij meer gaan gebruiken?"	Absolute aantal respondenten	Percentage van alle respondenten	Percentage van alle antwoorden
Verveling	367	65%	40%
Om mij even anders/beter te voelen	233	41%	25%
Omdat mensen om mij heen ook meer drank/drugs gebruiken	212	37%	23%

Figuur 10: veel voorkomende antwoorden op de vraag: "Waarom ben jij meer gaan gebruiken?".

Voor "verveling" en "om mij even anders/beter te voelen" geldt dat deze ook samen kunnen hangen. Vanuit verveling kan immers de behoefte ontstaan om je beter te voelen. Interessanter is het aantal respondenten dat verdovende middelen is gaan gebruiken, omdat mensen om hen heen dit ook doen. Respondenten gaven aan dat er vaker met het huis geborreld wordt. Dit is om het gezellig met elkaar te hebben en heeft een gunstig effect om eenzaamheid tegen te gaan. Tegelijkertijd zijn drankspellen populair onder studenten, hetgeen meer alcoholgebruik uit zou kunnen lokken.

De 41% die meer verdovende middelen gebruikt is groot. Op dit moment zijn de besmetting cijfers van het coronavirus hoog en zullen de restricties die nu gelden voor studentenverenigingen, studieverenigingen, uitgaansgelegenheden en de onderwijsinstellingen voorlopig van kracht blijven of zelfs strenger worden. De restricties beginnen (hoe langer het duurt) een steeds meer negatieve invloed op het welzijn te hebben. In theorie zou het kunnen dat bijvoorbeeld in januari het aantal studenten dat meer verdovende middelen gebruikt toeneemt. In het verlengde hiervan zou bij een algehele toename van verdovende middelen dus gesteld kunnen worden dat de groep die "meedoet" ook groeit, waarmee de gebruikscijfers snel kunnen stijgen.

9. Suggesties (enquête A)

Middels dit onderzoek willen we niet alleen een constructieve bijdrage leveren aan de beleidsvorming tijdens de coronacrisis middels het aanleveren van onderzoeksresultaten, maar ook door concrete suggesties te doen. Daarom hebben we gevraagd aan de respondenten of zij suggesties hebben om het coronabeleid te verbeteren. Op deze open vraag zijn 2.658 antwoorden gekomen via enquête A (de suggesties via de andere twee enquêtes zijn verwerkt in de voorgaande hoofdstukken). De meest originele en relevante suggesties worden puntsgewijs behandeld in dit hoofdstuk, ingedeeld naar verschillende thema's.

Alles wat hierna volgt in dit hoofdstuk zijn dan ook (taalkundige bewerkingen van) quotes uit de reacties op deze open vraag.

9.1 Communicatie

Met betrekking tot de communicatie wordt door de respondenten het volgende voorgesteld:

1. *“Als er andere communicatiestrategieën worden gebruikt. Het woord 'het nieuwe normaal' is zeer beangstigend voor onze generatie. Er moet meer in positiviteit worden gecommuniceerd. Op deze manier motiveer je onze generatie om goed bij te dragen aan de coronacrisis, omdat er een toekomstperspectief is dat ons minder beangstigt. Studenten zullen dan ook sneller elkaar onderling motiveren door te zeggen: 'hou je er nou even aan, dan kunnen we sneller weer terug naar hoe het was.'”*
2. *“Mijn suggestie is om meer in te zetten op het idee van een intelligente lockdown: investeer in het overdragen van kennis over de verspreiding van het virus op een transparante manier. Als mensen om zich heen kijken en geen corona zien of zich niet aan de maatregelen houden en het toch niet krijgen, begrijpen zij niet hoe het virus werkt en zullen ze ook niet voorzichtig zijn met kwetsbaren. Een grote investering in deze kennisoverdracht (vooral naar laagopgeleiden en anderstaligen) brengt alleen maar langdurige voordelen met zich mee: mensen kunnen het nut gaan inzien van wetenschap (biologie, statistiek), er zal meer begrip en vertrouwen zijn in de overheid en waarschijnlijk zal het de verspreiding verminderen. Gezien kennis niet makkelijk vergaat, zal een grotere groep mensen dan ook met minder strenge maatregelen zich verstandig kunnen blijven gedragen (wat beter is voor de economie). Sta paraat voor vragen met informatiecentra, via de telefoon, in (specifieke) buurten, op scholen. Er zijn genoeg studenten en wetenschappers die hieraan mee willen werken. Een risicoloze investering die zelfs als die niet werkt, veel voordelen met zich mee brengt. Dit kan meteen ook gebruikt worden voor uitleg van het belang en de werking van een vaccin voor iedereen. Een intelligente lockdown is het eerste wat de overheid voorstelde toen alles begon dus ze ziet in dat het het meest nuttig zou zijn als iedereen zelf de situatie zou begrijpen. Echter, zonder uitleg is het moeilijk om de situatie te begrijpen. Hopelijk kunnen we zo van een werkelijk intelligente lockdown naar simpelweg een intelligente omgang met het virus.”*

3. *“De overheid moet studenten meer tegemoet komen met duidelijkere uitleg over hoe de maatregelen in zijn werk gaan in studentenhuizen. Vooral tijdens de intelligente lockdown kreeg ik het idee dat de overheid expres geen duidelijkheid schepte, omdat zij zelf ook niet precies wisten hoe het in de praktijk moest met studentenhuizen.”*
4. *“Duidelijker zijn in waarom jongeren en kinderen onder de 18 wel leven in normale omstandigheden (100% fysiek onderwijs, geen 1,5 meter, mogen sporten in teamverband), maar studenten worden op alle vlakken beperkt in hun dagelijks leven.”*
5. *“Maatregelen in meerdere talen uitleggen, bijv. in de 5/10 meest gesproken talen in Nederland, moet toch kunnen?”*
6. *“Meer informatie op scholen verschaffen. Voor mijn gevoel zijn middelbare scholieren het probleem, niet studenten.”*
7. *“Perspectief bieden”*

9.2 Onderwijs

Met betrekking tot het onderwijs wordt door de respondenten het volgende voorgesteld:

1. *“Het makkelijk maken voor studenten om studiegroepen te organiseren online, bijv. ook met groepswerkfaciliteiten, zodat dat vergemakkelijkt wordt.”*
2. *“Überhaupt de online faciliteiten zo veel mogelijk universiteitsbreed proberen te organiseren, zodat je niet bij elk vak weer nieuwe online software moet gaan uitvinden.”*
3. *“Groter aanbod studentenpsychologen vanuit universiteit om beter met de mentale gevolgen om te kunnen gaan.”*
4. *“Stages aanbieden vanuit de overheid om juist bij de coronacrisis te kunnen helpen.”*
5. *“Professoren aanbieden op cursus online lesgeven te gaan en cursussen online studeren / tijdmanagement aanbieden aan studenten.”*
6. *“Voor eerstejaars wel allerlei introactiviteiten organiseren, ook gedurende deze maanden, maar in kleinere groepjes - dit allemaal om eenzaamheid van eerstejaars tegen te gaan.”*
7. *“Regels voor BSA makkelijker maken dit jaar.”*
8. *“Veel student-assistenten inschakelen bij vakken, bijvoorbeeld hen inschakelen voor online vragenuren, en hier als universiteiten meer geld voor uittrekken.”*
9. *“Faciliteiten om thuis te werken met korting aanbieden aan studenten, net zoals laptops en Office nu al met korting worden aangeboden.”*
10. *“Ook juist studentenverenigingen inschakelen om verantwoorde sociale dingen te organiseren, vooral voor eerste- en tweedejaars: verenigingen daar juist ook tijd / ruimte / geld voor geven.”*

11. *“Colleges in theaterzalen. Voor beide sectoren biedt dat een oplossing. Voor de universiteiten is dat fijn, zodat ze de studenten weer in het echt kunnen zien. Voor de theaterzalen is dat wellicht een economische oplossing.”*
12. *“Oplossingen voor onderwijs. Er staan ontzettend veel musea, theaterzalen, bioscopen, congreszalen, etc. leeg of ze worden niet optimaal benut. Onderwijs en dit soort organisaties/bedrijven zouden moeten samenwerken en kijken of onderwijsinstituten hier wellicht gebruik van kunnen maken. Jongeren en studenten hebben fysiek onderwijs nodig om zichzelf te ontwikkelen.”*
13. *“Reserveren van plek in college net zoals bij de UB.”*
14. *“Vanuit universiteiten veel meer contact met studenten opnemen, duidelijkere adviezen over wat wel of niet onder noodzakelijk valt wat betreft met het OV reizen of toch op locatie werken, meer financiële compensatie voor studenten die hun baantje kwijt zijn, makkelijkere regels omtrent quarantaine (want de huidige regels zijn niet vol te houden).”*
15. *“Geef studenten die stage lopen toestemming naar kantoor te komen met hun stagebegeleider, om hen gemotiveerd te houden.”*
16. *“Steunbeleid vanuit overheid aan onderwijsinstellingen voor transitie van fysiek naar digitaal onderwijs.”*
17. *“Ik vind dat ze moeten beginnen bij het onderwijs. Meer algemene vragenuren (als we dan toch nog langer online colleges krijgen). Ik heb niet zin in nog een jaar vertraging. En versoepeling in stageplekken zoeken, dat is super lastig om in coronatijd te zoeken.”*
18. *“Instellingen ondersteunen in stages aanbieden voor studenten of ervoor zorgen dat studievertraging wordt gecompenseerd.”*

9.3 Financiële ondersteuning

Met betrekking tot financiële ondersteuning wordt door de respondenten het volgende voorgesteld:

1. *“Ook vind ik dat er kritisch gekeken mag worden naar het collegegeld dat wordt betaald. Als deze crisis tot volgend jaar maart aanhoudt, hebben studenten 100% collegegeld betaald voor ten hoogste 50% onderwijs. Daarnaast vind ik het belachelijk dat er maanden debat is over financiële compensatie voor zorgmedewerkers en dat er dan een thuiswerkvergoeding in de CAO voor ambtenaren binnen 2 seconden doorheen gedrukt wordt.”*
2. *“Financiële tegemoetkoming om verloren werk te compenseren of het met terugwerkende kracht verlagen van collegegeld.”*
3. *“Steun voor studentenverenigingen die het moeilijk hebben door het moeten sluiten.”*

9.4 Mentale gesteldheid

Met betrekking tot mentale gesteldheid wordt door de respondenten het volgende voorgesteld:

1. *“Er worden te laat maatregelen genomen. En je kunt het gedrag van mensen niet van de ene op de andere dag sturen. En voor mij zijn kwaliteit van dagen belangrijker dan kwantiteit van een langer leven. Mentale gezondheid moet in de besluitneming van de maatregelen net zo zwaar wegen als de fysieke gezondheid van de samenleving.”*

9.5 Framing

Met betrekking tot de framing van studenten wordt door de respondenten het volgende voorgesteld:

1. *“De niet-kwetsbare groep moet door kunnen gaan zonder al te veel maatregelen. Het dragen van het virus moet niet zozeer als schande worden gezien of iemand verweten worden dat die niet voorzichtig is. Mensen worden nou eenmaal ziek en jongere mensen zorgen niet voor bezetting van IC-bedden die nodig zijn, of ziekenhuisopnames. En het is een wetenschappelijk feit dat dit leidt tot groepsimmunitet. Voor iedereen dezelfde maatregelen voelt misschien wel 'eerlijk' maar is niet de beste strategie.”*
2. *“Duidelijk maken dat het niet de schuld van de studenten is. Ook andere groepen mensen zijn aanleiding voor de herleving van het virus, zeggen (althans de publieke opinie niet corrigeren) dat het de schuld is van de studenten is niet eerlijk tegenover alle studenten die wel hun best doen om het virus in te perken.”*
3. *“Een suggestie is sowieso om de schuld niet zo bij studenten neer te leggen. Voor ons maakt het weinig uit als we corona krijgen: we laten ons testen, zitten in quarantaine en wachten rustig af tot we verder kunnen. Het gaat voor ons niet om leven of dood. Voor ouderen is het nu erg makkelijk om ons de schuld te geven, maar het werkt averechts, omdat wij het gevoel moeten hebben het voor hen te doen. Als zij dan alleen maar de vinger naar ons wijzen, krijg je nog minder zin om je aan de regels te houden en je leven zo stil te laten staan.”*
4. *“Geef uitzicht. Een doel, een streven. Geef weer wat hoop, a taste of the old days waar we naartoe gaan werken en ook weer zal komen. Nu komt het over dat deze situatie oneindig lang door gaat (misschien zelfs tot na een vaccin).”*
5. *“Graag niet meer de schuld overal van krijgen! Half Nederland is op vakantie geweest, niet alleen jongeren.”*

9.6 Perspectief

Met betrekking tot het bieden van perspectief wordt door de respondenten het volgende voorgesteld:

1. *“Het lijkt me goed als je weet bij welk besmettingsgetal welke maatregel er is.”*
2. *“Geef handvatten voor mogelijke versoepelingen (en hoelang dat gaat duren).”*

9.7 Studenten laten meedenken

Met betrekking tot het laten meedenken van studenten wordt door de respondenten het volgende voorgesteld:

1. *“In plaats van vast te houden aan dezelfde maatregelen van die in maart, toen we nog niks afwisten van het virus, is het nodig om te kijken naar nieuwe mogelijkheden, juist met alle huidige kennis. Creëer een studentenpanel als adviesorgaan. Wij studenten leren probleemoplossend te denken, niet alleen door naar het probleem zelf te kijken, maar ook naar de gevolgen die dat probleem met zich mee kan brengen. Ik, samen met mijn medestudenten, heb nu juist het gevoel dat het belang van dat vooruitdenken, in plaats van achter de feiten aanlopen, mist in het huidige beleid. Misschien gebeurt het wel, maar wij zien het niet terug bij de maatregelen, de persconferenties, of in de media. Fijn dat wij studenten onze mening even kunnen laten horen, ik hoop oprecht dat die in acht genomen wordt. En desnoods zal ik deze lappen tekst zelf naar Rutte opsturen.”*
2. *“Maar kijk vooral dus naar wat er voor jongeren wel te doen valt, stimuleer ze, help ze om iets te doen i.p.v. ze het zelf uit te laten zoeken. Want ja, dat gaat ze lukken en nee, dat eindigt waarschijnlijk niet in netjes de regels volgen. Geef ze een aantrekkelijk alternatief en/of begin met het stimuleren i.p.v. verbieden van goed lopende, te controleren initiatieven van jongeren zelf.”*
3. *“Met studenten in gesprek gaan over wat de studenten 'nodig' hebben mentaal gezien, wat voor ons het minimum is van positieve prikkels en waar we die, op andere manieren, ergens anders uit zouden kunnen halen. Het moment dat wij als studenten het gevoel hebben dat wij gehoord worden, ontstaat er al een gevoel van waardering. En dat is door middel van gesprekken, veel gesprekken met verschillende studenten en de overheid, en niet ons als groep even in de persconferentie benoemen en daarna nooit meer iets laten horen.”*
4. *“Studenten in de politiek, waarom zijn er geen 20-jarigen in de Tweede Kamer? De enige manier waarop wij nu snel de effecten op onze generatie kunnen verminderen is door direct invloed te hebben op het beleid, en het snelste is van binnenuit.”*
5. *“Voer op z'n minst tijdens het schrijven van een beleid gesprekken met jongeren. Het is hun toekomst die je vergooit, je kan ze op z'n minst betrekken bij het maatschappelijke debat. Op die manier creëer je ook meer draagvlak.”*

9.8 Sociaal contact

Met betrekking tot sociaal contact wordt door de respondenten het volgende voorgesteld:

1. *“Experimenteren met sociale evenementen in de buitenlucht op afstand, zoals een festival met ieder een eigen vak van 1,5 meter.”*
2. *“Feesten waarbij je ter plekke een sneltest moet doen en met een negatieve uitslag mag je naar binnen, net zoals in China.”*
3. *“Gecontroleerde samenkomsten met meer man, in bijv. horecagelegenheden of andere gelegenheden. Meer sociale contacten, eventuele roulatie, maar wel met inachtneming*

van de 1,5 meter en controle daarop. Een regulerende factor die het in goede banen leidt.”

4. *“Het stimuleren van activiteiten die wel nog mogen, zoals wandeltochten, om mensen toch bij elkaar te brengen. Aangewezen terreinen waar jeugd-/studentenverenigingen activiteiten kunnen houden met of zonder alcohol om mensen niet alleen in huis te laten zitten, maar waar wel nog enige controle is over de situatie. Het stimuleren van sociale online initiatieven, werk en school/uni staat nu goed op de rails, maar hoe moet dat met de sociale kant?”*
5. *“Iedereen kiest 1 club/vereniging/andere sociale gelegenheid uit waar hij/zij naar toe kan gaan om zonder afstand en belemmeringen samen te komen (ook feesten). Je voorkomt zo verspreiding van het virus, omdat altijd dezelfde personen, die zich van tevoren hebben aangemeld, naar dezelfde plek gaan. Dit zou op dit moment niet kunnen, maar misschien wel als de besmettingscijfers weer iets zijn gedaald. Ook erg prettig voor de uitgaansbranche.”*
6. *“Werk als overheid samen met evenementenbureaus en organiseer kleine bijeenkomsten/activiteiten voor studenten waar je zelf controle kan bewaren en de afstand kan waarborgen (en doe dit als het mogelijk is juist ook buiten om besmettingen te voorkomen en dit maakt het makkelijker omdat de 1,5 meter hier minder belangrijk is).”*
7. *“Kom met een overheidsalternatief voor uitgaan. Bijvoorbeeld samenwerkingen met horeca en het starten van een soort clubhuis. Creëer ontmoetingsplekken voor jongeren, zodat zij elkaar en nieuwe mensen kunnen ontmoeten, maar dat hierbij wel controle en grip wordt gehouden op de regels. Ook goed alternatief voor huisfeestjes.”*

9.9 Maatregelen

Met betrekking tot de maatregelen zelf wordt door de respondenten het volgende voorgesteld:

1. *“Corona kan nog twee uur in de lucht blijven hangen. Rondlopen in niet-geventileerde gangen of ruimtes is dus geen optie.”*
2. *“Mensen geen regels opleggen, maar wel de optie geven om afstand te houden bijvoorbeeld. Zoals: in een restaurant een gedeelte voor mensen die graag op 1,5 meter zitten en een gedeelte voor mensen die dat niet hoeven. Zo kan iemand zelf kiezen wat hij/zij prettig vindt.”*
3. *“Treincoupé voor kwetsbaren en voor studenten die naar studie moeten bijvoorbeeld.”*
4. *“WHO en The Great Barrington Declaration volgen.”*

9.10 Eigen verantwoordelijkheid

Met betrekking tot de eigen verantwoordelijkheid wordt door de respondenten het volgende voorgesteld:

1. *“Zwakkeren in de samenleving moeten zichzelf beschermen en zich wel aan de huidige regels houden, jongeren buiten de risicogroep niet. Maar deze jongeren moeten wel afstand houden van de oudere generatie.”*

9.11 Sociale bubbel

Met betrekking tot sociale bubbels wordt door de respondenten het volgende voorgesteld:

1. *“Een bubbel creëren voor studenten onderling waarbinnen je alleen elkaar ziet en geen andere mensen.”*
2. *“Een vaste groep mensen waar je mee om mag gaan binnen de 1,5 meter. Zo kun je toch een beperkte groep vrienden blijven zien en worden clusterbesmettingen beperkt.”*
3. *“Geïsoleerde blokken, bijv. jongeren, mogen wel elkaar zien.”*

9.12 Gescheiden samenleving

Met betrekking tot de gescheiden samenleving wordt door de respondenten het volgende voorgesteld:

1. *“De studenten moeten op een soort ‘eiland’ leven, waar ze alleen elkaar aan kunnen steken en als ze dan naar hun ouders willen, hou je gewoon afstand of doe je een test of met klachten doe je het niet, niemand wil z'n ouders aansteken. Er moeten geen maatregelen voor iedereen zijn, maar maatregelen voor de mensen voor wie wij nu allemaal binnen moeten zitten.”*
2. *“Door aparte tijden in te stellen waarop kwetsbare/bange mensen naar buiten kunnen om hun boodschappen etc. te doen (met de bedoeling dat de rest van de mensen op deze tijdstippen binnen blijft).”*
3. *“Een intelligente lockdown voor de zwakkere en kwetsbare groep in de samenleving, waardoor wij als jongere generaties wel de economie draaiende kunnen houden en niet over 5 jaar in een economische depressie zitten met een torenhoge studieschuld, maar geen baanmogelijkheid.”*
4. *“Door een leeftijdsgrens te zetten op de horeca. Meer sneltesten. Strengere tijdelijke regels, alles dicht zoals sportscholen en thuiswerken verplicht, zodat het daarna weer meer kan.”*

9.13 Studentenverenigingen

Met betrekking tot studentenverenigingen wordt door de respondenten het volgende voorgesteld:

1. *“Het sluiten van studentenverenigingen is zeer onverstandig met het oog op het welzijn en de verspreiding van het virus.*
 - *daar gelden regels die gehandhaafd worden (handhaving)*
 - *daar is het inzichtelijk te maken wie met elkaar zijn samen geweest (meetbaar)*
 - *een sociëteit beperkt de kans dat mensen bij elkaar thuiskomen waar geen regels gelden en ook nauwelijks worden gehandhaafd. Ook is het thuis afspreken voor huisgenoten die willen studeren/werken storend en derhalve weer belemmerend voor het welzijn.”*
2. *“Verenigingen die op een verantwoorde manier open kunnen en zich zeer zeker aan de maatregelen kunnen houden.”*
3. *“Studentenvereniging studenten laten blijven verbinden.”*

9.14 Horeca

Met betrekking tot de horeca wordt door de respondenten het volgende voorgesteld:

1. *“Geen alcohol schenken in restaurants, maar wel openhouden. Dit is de enige plek waar ik vrienden kan ontmoeten, want ik mag niet naar hen toe en zij niet naar mij.”*
2. *“Horeca open op 1,5 meter zonder sluitingstijd, besmettingen vinden thuis plaats, horeca juist een veilige plaats om samen te komen nu daar goed gehandhaafd wordt.”*
3. *“Op een meer individuele manier kijken naar restaurants en of deze goed op 1,5 meter kunnen werken.”*
4. *“Zou bijv. eerder horeca in tenten en binnen minimaliseren tot 5/10? En terrassen met heaters (slecht voor het milieu, I know) en dekentjes wel open houden voor veel mensen. Op deze manier kunnen jongeren elkaar nog wel ontmoeten en zijn er geen huisfeestjes (waar corona sneller wordt overgedragen) nodig. En ik zou statafels (met barkrukken) afschaffen, maar echt alleen lage zitplekken maken. Dan is het minder uitnodigend om stiekem te gaan staan. En mondkapjes verplichten en uitleggen dat een investering van een beter mondkapje verschil kan uitmaken voor jouw (of iemand anders') opa's/oma's.”*

9.15 Sporten

Met betrekking tot sport wordt door de respondenten het volgende voorgesteld:

1. *“Teamsport boven de 18 jaar op de eigen verenigingen toestaan voor ontspanning zonder dat je reisverkeer hebt tussen steden/dorpen.”*

9.16 Regionaal regelen

Met betrekking tot zaken regionaal regelen wordt door de respondenten het volgende voorgesteld:

1. *“Het beter regionaal regelen, dus op plekken waar weinig besmettingen zijn minder strenge maatregelen en vice versa.”*
2. *“Geef meer kleine partijen zelf de kans om een juiste invulling te geven die corona-proof is, in plaats van grote rigoureuze sluitingen en cancels.”*
3. *“En kijk vooral ook meer naar de lokale situatie, houdt een kroeg zich aan de regels en zijn er niet of nauwelijks besmettingen, ga deze dan niet straffen voor hoge besmettingen in andere steden. Mogelijk in combinatie met een maximumleeftijd.”*

9.17 Zorg

Met betrekking tot de zorg wordt door de respondenten het volgende voorgesteld:

1. *“Ziekenhuispersoneel dat is wegbezuinigd reïntegreren, waardoor de druk op de zorg afneemt. Gesloten failliete ziekenhuizen heropenen voor enkel coronapatiënten. Mondkapjesplicht.”*
2. *“Het wordt constant herhaald in de media: bouw een coronahospitaal. Houd de reguliere zorg en coronazorg gescheiden, zo voorkom je risico's en druk op de zorg. (Als we de enorme uitgaven aan inkomenscompensatie, nodig door de huidige maatregelen zoals beperking/sluiting van de horeca en de culturele sector, hieraan hadden uitgegeven, waren juist die maatregelen waarschijnlijk niet eens nodig geweest.)”*
3. *“Investeren in de zorg voor toekomstige pandemieën/virusuitbraken.”*
4. *“Stages in de zorg en coschappen door laten gaan, aangezien juist wij moeten zien hoe we dit in de toekomst moeten voorkomen en kunnen oplossen. Ons laten meedenken met hoe we de zorg zouden kunnen optimaliseren in de ziekenhuizen.”*
5. *“Studenten als verpleegsters laten werken, zodat de reguliere zorg minder onder druk komt te staan.”*

Appendix A: beschrijving onderzoeksgroepen

In dit rapport zijn de resultaten van drie verschillende enquêtes gebundeld. Naar deze enquêtes wordt verwezen met 'enquête A', 'enquête B' en 'enquête C'. Een specifieke beschrijving van de onderzoeksgroepen volgt hieronder per enquête. Door het grote aantal unieke respondenten dat de enquêtes heeft ingevuld is een vrij betrouwbaar beeld geconstrueerd over verschillende behandelde onderwerpen.

Tevens bieden de gegevens een houvast voor het stellen van vervolgvragen. De enquêtes zijn over verschillende periodes uitgespreid, wat het mogelijk maakt bepaalde voortdurende tendensen te herkennen. Zo is zichtbaar of waarnemingen op een bepaald meetpunt ook gelden voor waarnemingen op een ander tijdstip.

A.1 Onderzoeksgroep enquête A

Enquête A is opgezet door studenten uit Leiden en afgenomen tussen 15 oktober en 17 november, waarbij het merendeel van de reacties binnen een week na openstelling is binnengekomen. Deze enquête is ingevuld door 4.231 respondenten. De onderzoeksgroep bestaat uitsluitend uit studenten studierend op MBO-, HBO- of WO-niveau, aangezien hier bij de eerste vraag van de enquête op is gefilterd. Het is echter aannemelijk dat het merendeel van de respondenten HBO- of WO- en niet MBO-student is vanwege de kanalen via welke de enquête is verspreid.

De studenten waren gemiddeld 20,5 jaar oud. Van alle studenten was 97% (n = 4110) tussen de 18 en 24 jaar oud. De overige 3% (n = 119) is 25 jaar of ouder.

De meeste studenten kwamen uit de grote studentensteden (zie figuur 11), zoals Leiden (25%, n = 1.051), Amsterdam (22%, n = 917), Utrecht (13%, n = 555) en Groningen (10%, n = 413). Wat ook opvalt is de diversiteit aan verschillende studentensteden binnen de reacties: uit meer dan 8 steden zijn 100 of meer reacties gekomen. Ook studenten uit de kleinere studentensteden (Amersfoort, Ede, Den Bosch, Enschede, etc.) reageerden.

Antwoord op de vraag: "Waar studeer je?"	Absolute aantal respondenten	Percentage van alle respondenten
Leiden	1051	25%
Amsterdam	917	22%
Utrecht	555	13%
Groningen	413	10%
Rotterdam	355	8%
Delft	281	7%
Nijmegen	98	2%
Den Haag	83	2%
Wageningen	76	2%
Maastricht	67	2%
Breda	52	1%
Tilburg	48	1%
Overig (o.a. Amersfoort, Arnhem, Den Bosch, Deventer, Doorn, Ede, Enschede, Haarlem en Leeuwarden)	233	6%

Figuur 11: woonplaats onderzoeksgroep enquête A.

De onderzoeksgroep is ook divers qua woonsituatie: 6% (n = 181) van de respondenten woont alleen en 48% (n = 1519) met 2 tot maximaal 5 anderen. 46% (n = 1457) woont dus met meer dan 6 personen. De informatie over deze woonsituaties in combinatie met bijvoorbeeld het wel of niet in quarantaine zijn geweest en in combinatie met het cijfer voor welzijn kan onder andere inzicht bieden in eenzaamheid onder studenten (zie figuur 12).

Antwoord op de vraag: "Met hoeveel mensen woon je?"	Absolute aantal respondenten	Percentage van alle respondenten
Alleen	181	6%
2-5 anderen	1519	48%
5-10 anderen	876	28%
11-15 anderen	304	10%
16-20 anderen	143	5%
21-25 anderen	61	2%
26 of meer anderen	73	2%

Figuur 12: woonsituatie uit huis wonende respondenten enquête A.

A.2 Onderzoeksgroep enquête B

Enquête B is opgezet door studenten uit Delft en afgenomen tussen 29 september en 29 oktober. De onderzoeksgroep bestaat uit 2.263 respondenten. Hoewel er in de enquête niet specifiek is gevraagd of de respondent student is, kan er met een zekerheid grenzende waarschijnlijkheid van uitgegaan worden dat de respondenten student zijn gezien de targetting van de enquête. Ook is het hier aannemelijk dat het merendeel van de respondenten HBO- of WO- en niet MBO-student is vanwege de kanalen via welke de enquête is verspreid. Er is niet gevraagd naar leeftijd.

Ook in deze enquête kwam het grootste deel van de onderzoeksgroep uit de grote studentensteden, zoals te zien in figuur 13. Het gros komt uit Delft, ongeveer 64% (n = 1446), maar er zijn ook reacties uit vele andere studentensteden, zoals Eindhoven (12%, n = 261). Ook hier reageerden studenten uit kleinere studentensteden.

Er is in deze enquête ook gevraagd naar de woonsituatie van de respondent. Daarnaast is gevraagd of zij lid zijn bij een vereniging. Dit maakte het mogelijk om de verschillen in behoeftes van verschillende groepen studenten te kunnen analyseren.

Antwoord op de vraag: "Ik studeer in ..."	Absolute aantal respondenten	Percentage van alle respondenten
Delft	1446	64%
Eindhoven	261	12%
Amsterdam	93	4%
Leiden	77	3%
Utrecht	77	3%
Rotterdam	76	3%
Wageningen	50	2%
Nijmegen	43	2%
Groningen	25	1%
Overig (o.a Den Haag, Den Bosch, Enschede, Leeuwarden, Tilburg)	115	5%
Totaal	2263	100%

Figuur 13: spreiding van de stad waar respondenten van enquête B studeren.

Het grootste deel van de respondenten woont in een huis met 2 tot en met 8 huisgenoten (62%, n = 1190), gevolgd door een huis met 8 of meer studenten (24%, n = 532), studenten die nog bij hun ouders wonen (16%, n = 360) en alleenwonende studenten (8%, n = 177). Hiermee hebben we een voldoende gespreide groep om te testen wat de behoefte aan externe studieplekken is in verhouding tot de grootte van het huis.

Verder is de onderzoeksgroep op te delen in verschillende sociale settings, namelijk of ze lid zijn bij een vereniging en zo ja, bij wat voor soort vereniging. Een overzicht van de antwoorden op deze vraag is te vinden in figuur 14.

Antwoord op de vraag: "Ik ben lid bij ..."	Absolute aantal respondenten	Percentage van alle respondenten	Percentage van alle antwoorden
Gezelligheidsvereniging	1284	57%	42%
Studievereniging	839	37%	27%
Sportvereniging	691	31%	22%
Ander soort vereniging	128	6%	4%
Ik ben nergens lid	132	6%	4%
Totaal	3074	136%	100%

Figuur 14: spreiding van het type vereniging waar respondenten van enquête B lid zijn.

A.3 Onderzoeksgroep enquête C

Enquête C is opgezet door studenten uit Utrecht en is afgenomen tussen 25 november tot en met 10 december. Deze enquête is ingevuld door 1.254 respondenten. De onderzoeksgroep bestaat uitsluitend uit studenten studierend op MBO-, HBO- of WO-niveau, aangezien hier bij de eerste vraag van de enquête op is gefilterd. De studenten waren gemiddeld 21,4 jaar oud. Van de studenten heeft 91.6% een leeftijd tussen de 18 en 24 jaar. De overige 8.4% heeft een leeftijd van 25 jaren of ouder.

De meeste respondenten studeerden in de stad Utrecht. Zo geeft 64% (n = 797) aan aan de Universiteit Utrecht te studeren. 21% (n = 328) geeft aan aan de Hogeschool Utrecht dan wel de Hogeschool voor de Kunsten Utrecht te studeren. 2% (n = 19) studeert aan een MBO-instelling in Utrecht. De resterende 8% (n = 104) geeft aan aan een andere instelling te studeren, die ook buiten Utrecht gevestigd kan zijn.

Van de respondenten woont 7% (n = 91) alleen. 53% (n = 669) woont in een huis met twee tot en met maximaal vijf andere personen. 40% (n = 493) woont in een huis met zes of meer personen. Ook hier is dus sprake van een gespreide onderzoeksgroep qua woonsituatie, hoewel opgemerkt moet worden dat er in deze enquête maar een klein deel (3%, n = 37) in een huis woont met 16 of meer huisgenoten.

Antwoord op de vraag: "Op welke onderwijsinstelling studeer je momenteel?"	Absolute aantal respondenten	Percentage van alle respondenten
Universiteit Utrecht	797	64%
Hogeschool Utrecht	313	25%
Hogeschool Kunsten Utrecht	15	1%
MBO instelling Utrecht	19	2%
Overig	104	8%
Totaal	1248	100%

Figuur 15: spreiding van de onderwijsinstelling waar respondenten van enquête C studeren.

Antwoord op de vraag: "Met hoeveel mensen woon je?"	Absolute aantal respondenten	Percentage van alle respondenten
Alleen	91	7%
2-5 anderen	669	53%
5-10 anderen	331	26%
11-15 anderen	125	10%
16-20 anderen	26	2%
21-25 anderen	6	0%
26 of meer anderen	5	0%
Totaal	1253	100%

Figuur 16: woonsituatie uit huis wonende respondenten van enquête C.

Colofon

Datum publicatie: 11 januari 2020

Auteurs van het onderzoeksrapport (in alfabetische volgorde achternaam):

- Zelda Geels (student Universiteit Leiden)
- Joey Herbold (student Technische Universiteit Delft)
- Stijn van den Heuvel (student Technische Universiteit Delft)
- Martijn Janse (student Universiteit Leiden)
- Thijs de Jongh (student Technische Universiteit Delft, Erasmus Universiteit Rotterdam)
- Dwight van Schoorl (student Universiteit Utrecht)
- Chris Vellenga (student Universiteit Leiden)

Dankwoord

Wij willen graag nog de volgende personen bedanken voor het meehelpen bij de analyse van de reacties op de open vragen binnen dit onderzoek (in alfabetische volgorde achternaam): Dexter Bazelet, Mees Bom, Matthijs Bulk, Magalie van Exel, Bram Geven, Thomas-Jan Koerhuis, Sterre Moolenburgh, Helen de Rooij, Storm Siemerink en Tim Worp.

Ook willen wij graag nog Lysanne te Brinke, postdoc binnen het SYNC-lab o.l.v. Eveline Crone (Erasmus Universiteit Rotterdam), bedanken voor haar feedback op dit rapport.

Website: <https://thuisbesmet.nl/>

Bronvermelding

Kleibeuker, S. W., De Dreu, C. K., & Crone, E. A. (2016). *Creativity development in adolescence: Insight from behavior, brain, and training studies*. New directions for child and adolescent development, 2016 (151), 73-84

Yeager, D. S., Dahl, R. E., & Dweck, C. S. (2018). *Why interventions to influence adolescent behavior often fail but could succeed*. Perspectives on Psychological Science, 13(1), 101-122

Crone, E.A. (2020, 31 december). *Het welzijn van jongeren is in ieders belang*. NRC. <https://www.nrc.nl/nieuws/2020/12/31/het-welzijn-van-jongeren-is-in-ieders-belang-a4025797>

Caring Universities. (2020). *De geestelijke gezondheid van studenten tijdens de COVID-19 pandemie*. caring-universities.com. <https://caring-universities.com/wp-content/uploads/2020/11/De-geestelijke-gezondheid-van-studenten-tijdens-de-COVID-19-pandemie-rapportage-van-Caring-Universities-19082020-versie-2-9112020.pdf>

Coronamaatregelen maken jongeren angstiger en somberder. (2020, 9 november). amc.nl. <https://www.amc.nl/web/nieuws-en-verhalen/actueel/actueel/coronamaatregelen-maken-jongeren-angstiger-ensomberder.htm>

Gewenst gedrag van jongeren bevorderen en bevestigen. (2020). nji.nl. <https://www.nji.nl/nl/Download-NJi/Gewenst-gedrag-van-jongeren-bevorderen-en-bevestigen.pdf>

Kester, J. (2020, 8 september). *Onderzoek: hoe gaat het met ons in de coronacrisis?* avrotros.nl. https://eenvandaag.assets.avrotros.nl/user_upload/PDF/Missen_in_coronacrisis.pdf

Nederlands Jeugdinstituut. (2020). *Laat jongeren van nu geen verloren coronageneratie worden!* nji.nl. <https://www.nji.nl/nl/Download-NJi/Laat-jongeren-van-nu-geen-verloren-coronageneratie-worden.pdf>

NOS. (2020, 7 september). *Nog steeds steun voor coronamaatregelen, maar naleving kan veel beter*. <https://nos.nl/artikel/2347143-nog-steeds-steun-voor-coronamaatregelen-maar-naleving-kan-veel-beter.html>

Ouwerkerk, S. (2020, 1 oktober). *Moedeloos van corona – en dat huisfeestje is niet de oplossing*. NRC. <https://www.nrc.nl/nieuws/2020/10/01/moedeloos-van-corona-maar-dat-huisfeestje-is-geen-oplossing-a4014325>

Remie, M., & Veldhuis, P. (2020, 23 november). *Studenten presteren beter, maar zijn eenzaam en depressief*. NRC. <https://www.nrc.nl/nieuws/2020/11/23/meer-geleerd-maar-eenzaam-en-depressief-a4021111>

Van de Maat, A., Popma, A., de Winter, M., Crone, E., Gommers, D., Illy, K., & Kraak, A. (2020). *Jongvolwassenen, de koplopers voor de maatschappij van de toekomst*. nji.nl. <https://www.nji.nl/nl/Download-NJi/Jongvolwassenen-de-koplopers-voor-de-maatschappij-van-de-toekomst.pdf>